

CEZA MUHALEMESİ HUKUKUNDA YARGILAMANIN YENİLENMESİ (*Retrial in Criminal Procedure Law*)

Sevi BAKIM*

ÖZET

Ceza Muhakemesi Hukuku'nda olağanüstü kanun yolları arasında yer alan yargılamanın yenilenmesi yoluyla kesin hükümdeki adli hataların ortadan kaldırılması amaçlanmaktadır. Ceza Muhakemesi Kanunu'nda sınırlı sayıda bulunan nedenlere dayanılarak yargılamanın yenilenmesi kanun yoluna başvurmak suretiyle suçun yeniden yargılanması mümkün olabilmektedir. Yargılamanın yenilenmesi kurumu Ceza Muhakemesi Hukuku'nun amacı olan maddi gerçeğe ulaşılmasına katkı sağladığı gibi adalet sistemine güvenin ve toplumsal barışın korunmasına da yardımcı olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yargılamanın yenilenmesi, Yargılamanın yenilenmesi sebepleri, Hükümlünün lehine yargılamanın yenilenmesi nedenleri, Sanık veya hükümlünün aleyhine yargılamanın yenilenmesi nedenleri, Yargılamanın yenilenmesi muhakemesi.

Abstract

In Criminal Procedure Law, it is aimed to eliminate judicial mistakes with retrial which is one of the extraordinary legal remedies. It is possible to retrial the crime, by retrial legal remedies in Criminal Procedure Code based on a certain number of grounds. The aim of retrial in Criminal Procedure Law is to contribute to attain substantive facts and to help to protect the trust in justice system and public peace, as well.

Keywords: Retrial, Grounds of retrial, Grounds of retrial in favor of the convicted individual, Grounds of retrial against of the convicted accused or individual, procedure of retrial.

* Yrd. Doç. Dr., İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

GİRİŞ

Hüküm kesinleştikten sonra, hatta hükmün infazı tamamlandıktan sonra dahi mahkemelerin verdiği kararların hatalı olduğunun anlaşılması mümkündür. Yargılamanın yenilenmesi yoluyla mahkemeler tarafından verilen kesinleşmiş hatalı kararların düzeltilmesi amaçlanmaktadır. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 311. maddesi ile 323. maddeleri arasında yargılamanın yenilenmesi müessesesi düzenlenmiştir. Yargılamanın yenilenmesi kanun yoluna başvurulabilmesi için hükmün yargı halini almış olması gereklidir.¹ Kanunda sınırlı sayıda gösterilen nedenlere dayanılarak, kesinleşen bir hükümde adli hata olduğu gerekçesiyle söz konusu hükme konu olan suç hakkında yeniden yargılama yapılmasına imkân veren olağanüstü kanun yollarından olan yargılamanın yenilenmesi ile mahkemeler tarafından verilen hükümlerdeki hataların giderilmesine olanak tanınmıştır.

Çalışmamızda ilk olarak yargılamanın yenilenmesi kurumunun tanımı yapılarak bu kanun yolunun niteliği açıklanmış, ardından yargılamanın yenilenmesi kurumu diğer kanun yolları ile karşılaştırılmıştır. Söz konusu kurum, yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurabilecek kişiler, yargılamanın yenilenmesi usulü, başvuru süresi ve yargılamanın yenilenmesi talebinin etkisi yargılamanın yenilenmesi şartları başlığı altında irdelenmiştir. Daha sonra yasada tek tek sayılan lehe ve aleyhe yargılama nedenleriyle yargılamanın kabul edilemeyeceği haller ayrıntılı olarak incelenmiştir. Son olarak yargılamanın yenilenmesi muhakemesi anlatıldıktan sonra Yasadaki mevcut düzenlemenin eleştirilecek noktaları ve Yasa'da değişmesini gerekli gördüğümüz hususlar üzerinde durulmuştur.

I. TANIM

Kesinleşmiş mahkeme kararlarına karşı tanınan başvuru yollarına “olağanüstü kanun yolları” denilmektedir. Yargılamanın yenilenmesi, kesinleşen son kararlara karşı başvuru olan olağanüstü bir kanun yoludur.

Yürürlükte olan 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda (CMK) “yargılamanın yenilenmesi” terimi ile ifade edilen bu kurum, yürürlükten kalkan 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nda (CMUK) “muhakemenin iadesi” adı altında yer almaktaydı. Gerek 1412 sayılı CMUK'ta, gerek 5271 sayılı CMK'da yargılamanın yenilenmesi tanımlanmış değildir. Öğretide yargılamanın yenilenmesi kanun yolu çeşitli şekillerde tanımlanmışsa da üzerinde görüş birliğine varılan bir tanım yoktur. Özgen yargılamanın yenilenmesini “*hatalı oldukları anlaşılan kesin hükümlerin talep edilmesi üzerine yeniden tetkik edilmesi*” şeklinde tanımlamaktadır.² Önder'e göre yargılamanın yenilenmesi, “*kesinleşmiş bir hükmün maddi te-*

¹ Nurullah Kunter/Feridun Yenisey/Ayşe Nuhoglu, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi, 18. Bası, İstanbul, 2010, s.1793.

² Eralp Özgen, Ceza Muhakemesinin Yenilenmesi, Ankara, 1968, s.14.

mellerini sarsabilecek mahiyette yeni sebeplerin tahaddüsü zımında hükmü bertaraf etmek için müracaat edilen olağanüstü hukuki çare”dir.³ Yurtcan, “yargılama sonunda ortaya çıkan kesin hükümde yanlış bulunduğu sonradan anlaşılması üzerine başvurulmuş yasa yolunun” yargılamanın yenilenmesi olduğu görüşündedir.⁴ Bir diğer tanıma göre yargılamanın yenilenmesi, “kanunda belirtilen sebeplerin varlığı halinde kararı veren mahkemenin yargılamayı baştan itibaren tekrarlayarak yeniden karar vermesi”dir.⁵ Yargıtay yargılamanın yenilenmesinin, mahkemece verilip kesinleşen hükümde, hukuksal hatanın yapıldığının bilahare tespiti üzerine, başvurulmuş özel nitelikli bir kanun yolu olduğunu ve kesin hükmün dokunulmazlığının istisnasını oluşturduğunu belirtmektedir.⁶

II. YARGILAMANIN YENİLENMESİ KANUN YOLUNUN NİTELİĞİ

Yargılamaya konu olan uyuşmazlıkların kesin bir kararla çözülmesi hukuki barışın sağlanması ve hukuk devletinin işlerlik kazanabilmesi için gereklidir. Suç işlenmesiyle ortaya çıkan uyuşmazlığın tekrar tekrar gündeme getirilerek mahkeme tarafından tartışılması bazı hallerde toplumsal barışa suçun neden olduğu zarardan daha fazla zarar verici niteliktedir. Ceza muhakemesinin bir türlü sonlandırılmayarak verilen hükmün her zaman değiştirilebilir nitelikte olması, ceza muhakemesinin tam olarak şüpheliyi yok etmediği anlamına geldiğinden adalet kavramıyla da bağdaşmamaktadır.⁷

Ceza muhakemesinin sonucunda maddi gerçekliğe ulaşıldığının farz edilerek belli bir noktada sonlandırılması ihtiyacı, mahkeme tarafından verilen hükmün kural olarak değiştirilemez kılınması gerekliliği, kesin hüküm kurumunu meydana getirmiştir.⁸ Ancak hükümde işin niteliğine ya da hukuka aykırı bir değerlendirmenin mevcudiyeti sonucu sanığın lehine veya aleyhine bir neticenin doğmasına neden olan ve hükmün kesinleşmesinden sonra anlaşılacak “adli hatanın” bulunması mümkündür.⁹ Mahkeme tarafından verilen kararlar adli hata niteliğindeyse, Ceza Muhakemesi Hukuku’nun amacı olan şüpheli ve sanığın haklarına saygılı bir biçimde maddi gerçeğe ulaşmak mümkün olmayacaktır. Suçluların bulunup cezalandırılmasında toplumun yararı vardır. Muhakemenin amacı hukuki barışı sağlayacak bir hükme ulaşmaktır. Bu sebeple gerçek suçluların bulunması ve gerçekten suç olan fiilin cezalandırılması önem taşımaktadır.¹⁰

³ Ayhan Önder, “Muhakemenin İadesinde Reform”, İÜHFEM, C.38, No:1-4, İstanbul, 1973, s.61.

⁴ Erdener Yurtcan, Ceza Yargılaması Hukuku, İstanbul, 2005, s.560.

⁵ Veli Özer Özbek/Mehmet Nihat Kanbur/Koray Doğan/Pınar Bacaksız/İlker Tepe, Ceza Muhakemesi Hukuku, 3. Baskı, Ankara, 2012, s.801.

⁶ Yarg.1.CD.13.01.2010, 2009/10007, 2010/4 (www.kazancı.com.tr).

⁷ Erdener Yurtcan, Ceza Yargılamasında Kesin Hüküm, İstanbul, 1987, s.4.

⁸ M.Murat Ülkü, “Türk Ceza Hukuku Yargılamasında Adli Hataların Tamir Yolu Olarak Muhakemenin İadesi”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1996, s.8.

⁹ Özgen, s.6-7.

¹⁰ Nur Centel/Hamide Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku, 9. Bası, İstanbul, 2012, s.5-6.

Kesin hükümde yer alan adli hatanın düzeltilmesine ve sanık hakkında aynı fiil nedeniyle tekrar muhakeme yapılmasına imkân tanıyan yargılamanın yenilenmesi olağanüstü kanun yollarının bir çeşidini oluşturmaktadır. Ceza Muhakemesi Kanunu'nun altıncı kitabının üçüncü kısmında yargılamanın yenilenmesi olağanüstü kanun yolları başlığı altında düzenlenmiştir.¹¹ Doğruluğu hukuken tartışılmayan kesin hükmün temellerinin bazı hallerde sarsılmış olduğu ve hükmün de bu sarsılmış temeller üzerine oturmasının artık mümkün olmadığı istisnai hallerde hukuki barışın sağlanması yeterli olmadığı için hukuka olan güvenin sağlanmasının da gerekliliği karşısında yargılamanın yenilenmesi yolu kabul edilmiştir.¹²

III. YARGILAMANIN YENİLENMESİ İLE DİĞER KANUN YOLLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Olağan kanun yollarından olan itiraz, istinaf ve temyiz yoluna kesinleşmemiş hükümler aleyhine başvurulabilirken, olağanüstü kanun yollarından olan yargılamanın yenilenmesine kesinleşmiş hükümlere karşı başvurulabilmektedir. Yargılamanın yenilenmesi yolu, olağan kanun yollarından konu, amaç, başvuru, etki ve sonuç bakımından da farklıdır. Ancak yargılamanın yenilenmesiyle olağan kanun yolları arasındaki temel ve belirleyici farkı kesinleşmiş hüküm-kesinleşmemiş hüküm ayırımı oluşturmaktadır.

Ceza Muhakemesi Kanunu'nda yer alan diğer olağanüstü kanun yolları, olağanüstü itiraz ve kanun yararına bozmadır.

CMK m.308'de düzenlenen Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı'nın itiraz yetkisine olağanüstü itiraz da denilmektedir. Yargılamanın yenilenmesi gibi olağanüstü itiraz da olağanüstü kanun yolları arasında düzenlenmiştir. Yargılamanın yenilenmesi için hükmün nasıl kesinleştiği önemli değilken, olağanüstü itirazda hükmün mutlaka Yargıtay denetiminden geçerek kesinleşmesi gerekmektedir. Yargılamanın yenilenmesine kişiler doğrudan başvurabilir. Ancak olağanüstü itiraza re'sen veya istem üzerine sadece Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı başvurabilir. Yargılamanın ye-

¹¹ CMUK döneminde muhakemenin yenilenmesinin hukuki niteliği konusunda "denetim muhakemesinin bir türü", "olağanüstü kanun yolu", "olağanüstü hukuki çare", "hukuki vasıta", "taarruz yolu", "hususî mahiyette bir usul" olduğu şeklinde birbirinden farklı görüşler ileri sürülmektedir. Bu görüşlerin ortak yanı ise, muhakemenin yenilenmesi kanun yolunun olağan bir kanun yolu olmadığı yönündeydi. Bkz. Öztekin Tosun, *Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri*, C.2, İstanbul,1976, s.180; Bahri Öztürk/Mustafa Ruhan Erdem/Veli Özer Özbek, *Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara, 2002, s.839; Nurullah Kunter/Feridun Yenisey, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi*, 10. Bası, İstanbul, 1998, s.1102; Erdener Yurtcan, *Ceza Yargılaması Hukuku*, İstanbul, 2002, s. 843; M.Naci Ünver, *Ceza Yargılamasında Yasayolları ve Bireysel Başvuru Hakkı*, Ankara, 1998, s.143; Önder, *Muhakemenin İadesinde Reform*, s.61; Turhan Tufan Yüce, *Türk-Alman Ceza Muhakemesi Hukukunda Kanun Yolları*, Ankara, 1967, s.10; Tahir Taner, *Ceza Muhakemeleri Usulü*, İstanbul, 1955, s.401; Faruk Erem, "Muhakemenin Yenilenmesi Hakkında Genel Bilgiler", *AÜHFD*, S.1-4, C.19, Ankara,1962, s.5.

¹² Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, s.1791-1792.

nilenmesi kararları hangi mahkeme tarafından verildiği önemli olmaksızın kesinleşmiş hükümler için söz konusu olurken, olağanüstü itiraz yoluna sadece ceza dairesi kararlarına karşı başvurulabilmektedir.¹³ Olağanüstü itiraz başvurusu Yargıtay Ceza Genel Kurulu'na, yargılamanın yenilenmesi kural olarak hükmü veren mahkemeye yapılır.¹⁴

CMK m.309 ve m.310'da düzenlenen kanun yararına bozma (yazılı emir), istinaf ve temyiz incelemesinden geçmeksizin kesinleşen kararlara karşı başvurulabilen olağanüstü bir kanun yoludur. Yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilebilmesi için hükmün nasıl kesinleştiği önemli değildir, önemli olan hükmün kesinleşmiş olmasıdır. Kanun yararına bozma başvurusunu, sadece Adalet Bakanlığı'nın istemi üzerine veya hükümlünün cezasının kaldırılmasını ya da daha hafif bir cezanın verilmesini gerektiren bozma nedenlerinin bulunması durumlarında re'sen Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı yapmaktadır. Yargılamanın yenilenmesi başvurusunu yapma hakkına sahip olanlar ise doğrudan bu yola başvurabilmektedirler. Yargılamanın yenilenmesi talebi kural olarak hükmü veren mahkemeye yapılırken, kanun yararına bozma talebi Yargıtay Ceza Dairesi'ne yapılmaktadır. Yargılamanın yenilenmesi hem maddi hem de hukuki hatadan kaynaklanan adli hataların giderilmesine yönelikken, kanun yararına bozma yoluna sadece kararda hukuki hata bulunması sebebiyle gidilebilmektedir.¹⁵ Hükümden sonra ortaya çıkan ya da hüküm verilinceye kadar mahkemeye bildirilmeyip sonradan bildirilen sebeplere dayanarak kanun yararına bozma yoluna gidilemez. Kanun yararına bozmayı gerektiren hukuki hatanın karar veya hükmün verildiği anda bulunması gerekmektedir. Hükmün verilmesinden sonra ortaya çıkan yeni olaylara dayanılarak ancak yargılamanın yenilenmesi kanun yoluna gidilebilir.¹⁶

IV. YARGILAMANIN YENİLENMESİ KANUN YOLUNA BAŞVURUBİLECEK KİŞİLER

Yargılamanın yenilenmesinin mutlaka istek üzerine yapılması gerekmektedir. Bir başka anlatımla mahkeme re'sen yargılamanın yenilenmesi yoluna gidemez.¹⁷

¹³ Yasa'da sadece ceza dairesi kararlarına karşı olağanüstü itiraz yoluna başvurulabileceği belirtilip kararın türü belirtilmemektedir. Öğretide Centel/Zafer, sadece onama kararlarına karşı bu yola gidilebileceği, hükmün kesinleşmesini engelleyen bozma kararlarına karşı olağanüstü itiraz yoluna gidilemeyeceği görüşündedir. Bkz. Centel/Zafer, s.763-764.

¹⁴ Yargılamanın yenilenmesi istisnai olarak, temyiz yargılaması yapmış olan Yargıtay hakimlerinin suç teşkil eden görev kusuru yenileme sebebi olarak ileri sürülmüşse, yetkili makam CMK m.318/2 uyarınca Yargıtay'ın ilgili dairesidir. Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, s.1812.

¹⁵ Nurullah Kunter, "Olağanüstü Kanun Yolunda Reform", İÜHFİM, C.38, No:1-4, İstanbul, 1973, s.169; Feridun Yenisey, Uygulanan ve Olması Gereken Ceza Muhakemesi Hukuku Duruşma ve Kanun Yolları, İstanbul, 1990, s.229, Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe, s.796; Centel/Zafer, s.768.

¹⁶ Yener Ünver/Hakan Hakeri, Ceza Muhakemesi Hukuku, C. 2, 6. Baskı, Ankara, 2012, s.414; Kunter/ Yenisey/Nuhoğlu, s.1796; Yarg.11.CD.11.11.2005, 1812/3170 (www.kazancı.com.tr).

¹⁷ Centel/Zafer, s.771; Ünver/Hakeri, s.414.

Hükümlü yargılamanın yenilenmesini talep edebilir. Hükümün infaz edilmiş olması veya hükümlünün ölümü, yargılamanın yenilenmesine engel değildir (CMK m.313/1). Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 313. maddesinin 2. ve 3. fıkrasına göre; hükümlü ölmüşse, eşi, üst soyu, altsoyu ve kardeşleri, şayet bu kişiler mevcut değilse Adalet Bakanı yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunabilir. Adalet Bakanının yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunması istisnai bir haldir. Bakan sadece yargılamanın lehe yenilenmesini isteyebilir.¹⁸

Hükümlü kendi lehine yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurabilir. Hükümlünün kendi aleyhine yargılamanın yenilenmesini isteme hakkı yoktur.¹⁹ Be-
raat eden sanık ise gerek kendi lehine gerek kendi aleyhine muhakemenin yenilenmesini isteyemez.²⁰

Kanun yollarına başvurma hakkındaki genel hükümler, yargılamanın yenilenmesi istemi hakkında da uygulanır (CMK m.317/1). Buna göre, kanun yollarına başvuru hakkını düzenleyen CMK m.260 vd. maddeleri sanık veya hükümlünün hayatta olması halinde yargılamanın yenilenmesine başvurabilecek kişiler bakımından da uygulanacaktır.

Cumhuriyet savcısı hükümlünün hem lehine hem de aleyhine yargılamanın yenilenmesini talep edebilir (CMK m.260). Müdafî de hükümlünün lehine yargılamanın yenilenmesini isteyebilir.

Müdafinin mahkeme tarafından tayin edilmiş olması ya da hükümlü tarafından seçilmiş olması arasında fark yoktur. Ancak bunun için müdafinin başvurusunun hükümlünün açık arzusunun aykırı olmaması gerekmektedir.²¹

Hükümlünün yasal temsilcisi ve eşi de hükümlünün lehine olmak üzere yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurabilir (CMK m.262).

CMK m.242 ve m.260 uyarınca katılan veya ceza muhakemesi sırasında katılma isteği karara bağlanmış ya da reddedilmiş olanlarla katılan sıfatını alabilecek nitelikte suçtan zarar görenler de kanun yollarına başvurabileceğinden mağdur, suçtan zarar gören gerçek veya tüzel kişi, sanık veya hükümlünün aleyhine yargılamanın yenilenmesini talep edebilir. Malen sorumlu olanlar ve malı müsadere edilen üçüncü kişiler ise, sanık ya da hükümlü lehine veya aleyhine yargılamanın yenilenmesi başvurusunda bulunabilirler.²²

¹⁸ Centel/Zafer, s.771.

¹⁹ Baha Kantar, Ceza Muhakemesi Usulü I, Ankara, 1957, s.419.

²⁰ Ahu Karakurt, Ceza Muhakemesi Hukukunda Muhakemenin Yenilenmesi, Ankara, 2009, s.128.

²¹ Aydoğan Alper Kavak, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi", Ceza Hukuku Dergisi, Yıl:6, S:16, Ağustos 2011, s.215.

²² Karakurt, s.129.

V. YARGILAMANIN YENİLENMESİ KANUN YOLUNA BAŞVURU SÜRESİ

Yargılamanın yenilenmesi başvurusu kural olarak herhangi bir süre sınırlamasına tabi tutulmamıştır. Kesin hükmün adli hata içerdiğinin ne zaman ortaya çıkacağını bilmek mümkün olmadığından yargılamanın yenilenmesi başvurusunun herhangi bir süreyle sınırlandırılmaması isabetli olmuştur.²³ Yargılamanın yenilenmesi süre bakımından dava zamanaşımına tabi olsa da hükümlünün lehine yargılamanın yenilenmesi başvurusu süreye tabi değildir.²⁴

Yargılamanın yenilenmesi başvurularının süreye tabi olmaması kuralının istisnasını AİHM kararlarına dayanan başvurular oluşturmaktadır. CMK'nın 311. maddesinin 1. fıkrasının f bendinde yer alan AİHM kararları nedeniyle yargılamanın yenilenmesi talebinde süre sınırı, AİHM kararlarının kesinleştiği tarihten itibaren bir yıldır. Bu süre hak düşürücü süredir.

VI. YARGILAMANIN YENİLENMESİ TALEBİ

CMK'nın 317. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca yargılamanın yenilenmesi istemi bunun yasal nedenleri ile delillerini de içermelidir.

Yargılamanın yenilenmesi talebi kural olarak hükmü veren mahkemeye yapılmalıdır. Temyiz yargılaması yapmış olan Yargıtay hakimlerinin suç teşkil eden görev kusuru yargılamanın yenilenmesi sebebi olarak ileri sürülmüşse, istisnai olarak yetkili makam CMK m.318/2 uyarınca Yargıtay'ın ilgili dairesidir.²⁵ CMK m.303 gereğince Yargıtayca davanın esasına hükmedilerek hukuka aykırılığın düzeltildiği hallerde, yani Yargıtay'ın hüküm kurduğu hallerde, Yargıtay hakimlerinin suç teşkil eden görev kusuru yenileme nedeni yapılmışsa yetkili makam hükmü kuran Yargıtay dairesidir. İstem yazılı olarak yapılmalıdır. Yargılamanın yenilenmesi istemini içeren dilekçede yenilenme nedenleri ve bu konudaki deliller gösterilmelidir (CMK m.317/2). Ancak, yargılamanın yenilenmesi davası ilk hükmü veren hakim tarafından görülemez. (CMK m.23/3).²⁶ Bir hakim kendi kararı karşısında objektif kal-

²³ Karakurt, s.135.

²⁴ Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe, s.809. Dava zamanaşımı süresi geçtikten sonra cezası infaz edilemeyecek bir suçtan dolayı yargılamanın yenilenmesi yoluna başvuranın dava ekonomisine uygun olmayacağı yönündeki görüş için bkz. Centel/Zafer, s.771. Yargıtay lehe yargılamanın yenilenmesinde zamanaşımının söz konusu olmadığı, yargılamanın iadesi kararı üzerine asli dava geri gelmeyeceğinden bu aşamada dava zamanaşımının söz konusu olmayacağı görüşündedir. Yarg.1.CD.08.12.1999, 3547/4139 (www.kazancı.com.tr).

²⁵ Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, s.1812.

²⁶ Yargıtay da vermiş olduğu bir kararda yargılamanın yenilenmesi isteminde, önceki yargılamada görev yapan hakim, aynı işte görev alamayacağına hükmetmiştir. Söz konusu karara göre; yargılamanın yenilenmesi talebinin kabule değer olup olmadığına ilişkin kararın aynı mahkemeye, ancak asıl kararı veren başkan ve üyeler dışındaki hakimlerden oluşturulan heyetçe verilmesi gerekir. Asıl kararı veren heyette görev alan hakim yargılamanın yenilenmesi istemi hakkında ka-

ması zor olduğundan yargılamanın yenilenmesi halinde önceki yargılamada görev yapan hakimın aynı işte görev alamamasına yönelik bu düzenleme yerindedir.²⁷ Bu düzenlemedeki amaç, yargılamanın yenilenmesine karar verecek olan makamın da, bu karar sonrasında yargılamayı yapacak olan makamın da hiçbir önyargısı olmaksızın davaya bakmasını sağlamaktır.²⁸

Şayet başvuruda bulunan kişi tutuklu ise, zabıt katibine ya da tutuklu bulunduğu ceza infaz kurumu ve tutukevi müdürüne kendi beyanıyla veya bu beyanını içeren dilekçe ile başvurabilir. Bu başvuru ilgili deftere kaydedilerek başvuruya ilişkin tutanağın bir örneği başvuruda bulunana verilir. Daha sonra tutanak ve dilekçe derhal ilgili mahkemeye gönderilir (CMK m.263).

CMK m.316'ya göre, yenileme nedeninin bir suç olması halinde, yenileme istemi ancak bu suçtan dolayı kesinleşmiş bir mahkumiyet hükmü verilmiş olması halinde ya da mahkumiyeti gerektirecek nitelikte kuvvetli delil bulunmaması dışında bir nedenle ceza soruşturmasına başlanamamış veya sürdürülmemişse kabul edilmektedir.

Mahkeme yargılamanın yenilenmesi isteminin kabule değer olup olmadığına karar verir. Yargılamanın yenilenmesi kanun yoluna yalnızca bir kere başvurulacaktır diye bir kural yoktur. Yargılamanın yenilenmesi istemi reddedilirse, yeni bir sebeple tekrar yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunmak mümkündür. Burada önemli olan husus, hükümlünün lehine veya aleyhine yargılamanın yenilenmesi nedenlerinin varlığı ve yeni nedenlerin ortaya çıkmasıdır. Ancak her yeni başvurunun dayandığı nedenin önceki başvuruda belirtilenden farklı olması gerekmektedir.²⁹

VII. YARGILAMANIN YENİLENMESİ TALEBİNİN ETKİSİ

Yargılamanın yenilenmesi davasının açılması, hatalı olduğu iddia edilen hükmün infazını ertelemeyiz. Ancak mahkemenin infazın geri bırakılmasına ya da durdurulmasına karar vermesi mümkündür (CMK m.312). Bu konuda mahkemenin takdir yetkisi mevcuttur. Mahkeme infazın geri bırakılması veya durdurulması kararını derhal verilebileceği gibi, yenileme muhakemesinin evrelerinde de verebilir.³⁰ Yargılamanın yenilenmesi kişinin hükümlülük sıfatını etkilemez, sadece infaza ara

rar veren heyette de görev alması usul ve yasaya aykırıdır. Bu sebeple yargılamanın yenilenmesi talebinin reddine dair kararın ortadan kaldırılmasına ve talebin kabulüne karar verilmesilmelidir. Yarg.1.CD.13.01.2010, 2009/10007, 2010/4 (www.kazancı.com.tr).

²⁷ Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, s.1794.

²⁸ Yarg.4.CD.28.05.2008, 864/14072(www.kazancı.com.tr).

²⁹ Centel/Zafer, s.772; Ünver/Hakeri, s.414; Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, s.1796.

³⁰ Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, s.1796. Muhakemenin yenilenmesi başvurusunda hükümlü infazının durdurulmasını veya geri bırakılmasını istememiş olsa bile, mahkemenin infazın geri bırakılmasına ya da durdurulmasına karar verme yetkisi bulunduğu yönünde bkz. Ayhan Önder, "Muhakemenin İadesine Ait Bazı Meseleler", İÜHFİM, C.39, No:1-4, İstanbul, 1974, s.33.

verme sebebidir.³¹ Yargılamanın yenilenmesi başvurusu üzerine infazın geriye bırakılması veya durdurulması veyahut infazın geri bırakılmaması ya da durdurulmaması kararlarına karşı itiraz yoluna gidilemez. Nitekim hangi hallerde yargılamanın yenilenmesi kararlarıyla ilgili olarak itiraz yoluna başvurulacağı CMK'nın 319. ve 321. maddelerinde düzenlenmiştir. Belirtilen maddelerde infazın durdurulması ya da ertelenmesi kararlarına karşı itiraz hali yer almamaktadır. Yasada yapılacak bir değişiklikle, adli hata içeren kesin hükümlerin infazıyla hükümlülerin mağduriyetinin önüne geçilebilmesi için veya tam tersine infazın geri bırakılması halinde hükümlünün kaçmasının önlenmesi amacıyla yönelik olarak yargılamanın yenilenmesi başvurusunun değerlendirilmesi aşamasında mahkeme tarafından verilen infazın durdurulması ya da geri bırakılması kararlarına karşı itiraz yolunun tanınması yararlı olacaktır.

VIII. YARGILAMANIN YENİLENMESİ NEDENLERİ

1. Genel Olarak

Yargılamanın yenilenebilmesi için hükmün verilmesinde önemli bir adli hatanın yapılmış olması gereklidir. Yargılamanın yenilenmesini gerektiren bu hata hükümlünün lehine ya da aleyhine olarak yapılmış olabileceğinden hukukumuzda yargılamanın yenilenmesi hem hükümlünün lehine hem de aleyhine olarak başvurulabilecek bir kanun yolu olarak kabul edilmiştir.

Bazı ülkelerde aleyhe yargılamanın yenilenmesi kabul edilmemiştir. Aleyhe yargılamanın yenilenmesinin kabul edilmemesi şu gerekçelere dayanmaktadır: 1) Beraat hükmü sanığa özgürlüğünü sağladığı için mutlak bir güvence sağlamalıdır. 2) Savcılık makamının sahip olduğu imkânlar ceza davasının bütün delillerini temin ettirebilecek niteliktedir. Bu sebeple delil yokluğundan beraat eden kimse aleyhine yargılamanın yenilenmesi kabul edilmemelidir. Savcılık makamının görevini ifa ederken gösterdiği ihmâl beraat eden sanığın aleyhine tesir edemez. 3) Aleyhe yargılamanın yenilenmesi beraat eden kişi için daima bir tehdit unsuru oluşturduğundan kamuoyunda bir kez suçlanan kişinin aleyhine tekrar yargılamanın yürütüleceği kanaati oluşur. 4) Yargılamanın lehe yenilenmesindeki kamu çıkarı, aleyhe yenilemede aynı ölçüde mevcut değildir. 5) Mahkeme şayet sanığın lehine bir hata yapmışsa, ortaya çıkan kesin hükme hiçbir zaman ve hiçbir şekilde karşı çıkılmamalıdır. 6) Aleyhe yargılamanın yenilenmesi yargı otoritesinin bireye tanıdığı teminata aykırıdır. Aksinin kabulü, kanunun kesin hüküm kuvveti tanıdığı hükümlerin bu şekilde daima değiştirilebilir bir mahiyet taşımasına yol açacaktır. 7) Aleyhe yargılamanın yenilenmesi siyasi suçlarda şüphe uyandırabilecek nitelikteki uygulamalara vesile olabilecektir. 8) Ceza davasında fiil ile hüküm arasında geçen zaman ne kadar uzarsa, tesis olunan hüküm de o kadar güvenilmez olduğundan, aleyhe yargıla-

³¹ Centel/Zafer, s.772.

manın yenilenmesi daha büyük bir adli hatayı meydana getirmektedir. 9) Toplum işlenmiş olan bir suçun aydınlanması için adli mercilerin bütün gayretleriyle çalıştığını görünce tatmin olur. Esaslı bir şekilde yapılan soruşturma ve yargılama ceza kadar tesirlidir.³²

Yargılamanın yenilenmesi için kanunda sayılan sınırlı sayıdaki nedenlere dayanılabilir.³³ Yasa'da tek tek sayılan yargılamanın yenilenmesi nedenleri kıyas veya genişletici yorumla arttırılamaz.³⁴ CMK m.311'de lehe yargılamanın yenilenmesi nedenleri, CMK m.314'te ise aleyhe yargılamanın nedenleri ayrı ayrı düzenlenmiştir. Yürürlükten kalkan CMUK'ta olduğu gibi CMK'da da bazı yenileme nedenleri hem aleyhe hem de lehe yargılamanın yenilenmesi nedenleri arasında yer almaktadır. CMK m.317 uyarınca yargılamanın yenilenmesi başvurusunda bu talebin yasal nedenlerinin ve delillerinin gösterilmesi zorunlu olduğundan yargılamanın yenilenmesini gerektirecek yasal nedenlerin ve bu nedenlerin dayandığı delillerin gösterilmemesi yargılamanın yenilenmesi başvurusunun reddedilmesine sebep olur.

Yenileme nedeni bir suçta dayanıyorsa, yenileme istemi ancak bu suçtan dolayı kesinleşmiş bir mahkumiyet hükmü verilmiş ya da mahkumiyeti gerektirecek nitelikte kuvvetli delil bulunmaması dışında bir nedenle ceza soruşturmasına başlanamamış veya sürdürülemediği olması halinde söz konusu olmaktadır. Lehe yenileme isteminin yeni olaylar ya da delillere dayandırılması durumunda bu koşul aranmaktadır (CMK m.316).

2. Hükümlünün Lehine Yargılamanın Yenilenmesi Nedenleri

Kesinleşmiş olan hükümde yer alan adli hataya dayanan yargılamanın hükümlü lehine yenilenmesi sebepleri CMK'nın 311. maddesinde tek tek sayılarak gösterilmiştir. Belirtilen maddede sayılan nedenlerin gerçekleşmesi halinde kesinleşmiş hükümle sonuçlanmış dava hükümlü lehine olarak yargılamanın yenilenmesi yoluyla tekrar görülür.

a. Sahte belge kullanılmış olması

Duruşmada kullanılan ve hükmü etkileyen bir belgenin sahteliğinin anlaşılması yargılamanın hükümlü lehine yenilenme sebeplerindedir (CMK m.311/1-a). Burada sahte belgeden bahsedebilmek için suç teşkil eden sahteliğin bulunmasının

³² Önder, Muhakemenin İadesinde Reform, s.68-69. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 7 numaralı Protokolü, aleyhe yenilemeyi insan haklarına aykırılık saymadığı için yasaklamamaktadır (m.4/2).

³³ Kanunda sayılan sınırlı sayıdaki nedenler dışında bir nedenle yargılamanın yenilenmesi kanun yoluna başvurmanın kanuna aykırılık teşkil edeceği yönünde bkz. Yarg.8.CD.11.05.2005, 11135/3218 sayılı kararı (www.kazancı.com.tr).

³⁴ Ünver/Hakeri, s.416.

aranması gerektiği öğretide savunulmaktadır.³⁵ Bizim de katıldığımız diğer bir görüşe göre ise, sahte belge kullanılması nedeniyle yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilebilmesi için mutlaka belgede sahtecilik suçuna konu olabilen bir nesnenin bulunması gerekli olmayıp, belgede sahtecilik suçunun oluşması açısından belge sayılmayan nesnelere varlığı halinde de yargılamanın yenilenmesi mümkündür.³⁶ Aksi görüşün kabulü, sahte belge kullanılması nedeniyle yargılamanın yenilenmesi olanağını kanunda öngörülme-yen nedenlere dayanmak suretiyle sınırlandırmanın yolunu açabilecek niteliktedir.

İleri sürülen belge, tek başına ya da diğer delillerle birlikte değerlendirildiğinde önceki hükmün hukuka aykırılığına yol açabilecekse, bu sebeple yargılamanın yenilenmesi talebi kabul edilmelidir.³⁷

Sahte belge kullanılmış olduğunun anlaşılması sebebine dayanılarak yargılamanın hükümlünün lehine yenilenmesi için, söz konusu belge duruşmada kullanılmalı ve hükmü etkilemelidir. Öğretide, soruşturma evresinde kolluk tarafından görülen fakat yargılamanın ileri aşamalarında yok olan bir belgenin kolluğun ifadesi doğrultusunda hükme esas teşkil edebileceği örneğinde olduğu gibi, duruşmada kullanılmayan fakat hükme esas olabilecek belgelerin bulunmasının mümkün olması sebebiyle yasada yer alan bu düzenlemenin sakıncalı sonuçlar doğurabileceği belirtilmiştir.³⁸ Bu durumda belgenin hükmü etkilediği tespit edilse bile duruşmada incelenip incelenmediğinin de araştırılması gerekmektedir. Bu görüşe karşılık başka bir görüş ise, duruşmada kullanılmayan belgenin hükme etkisi olmayacağından belgenin hem duruşmada kullanılmasını hem de hükmü etkilemesini aramanın gereksiz olacağını, sahte belgenin sadece hükme etki etmesini aramanın yeterli olduğunu ifade etmektedir.³⁹ Duruşmada incelenmeyen bir belgenin hükmü

³⁵ Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, sahtelik suç teşkil etmiyorsa CMK m.311/1-e'de yer alan "yeni olay ve yeni delil" kapsamında değerlendirilebileceği görüşündedirler. Bkz. Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, s.1796; Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe, s.802; Nevzat Toroslu/Metin Feyzioğlu, Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara, 2006, s. 371. Buna karşılık Önder, bu madde kapsamında belirtilen "belge" kavramının 5237 sayılı TCK m.197 vd. maddelerinde düzenlenen belge kavramından daha geniş anlaşılması gerektiğini, sahtecilik suçunun oluşmasına sebebiyet vermesi açısından belge sayılmayan fakat yargılamada hükme esas alınan belgelerin de yargılamanın yenilenmesi sebebi teşkil edebileceğini, burada önemli olan meselenin belirtilen belgelerin duruşma evresinde tartışılmış ve hükme etki etmiş olması olduğu görüşündedir. Ayhan Önder, "Ceza Muhakemeleri Usulü Hukukunda Muhakemenin İadesinde Müşterek Sebepler", İÜHFİM, C.32, S.1, İstanbul 1966, s.34-35; Centel/ Zafer, s.774.

³⁶ Özgen, s.64, 65, 89; Erem, s.20; Centel/Zafer, s.774.

³⁷ Yarg.7.CD.17.11.1996, 7571/7544 (www.kazancı.com.tr).

³⁸ Özgen, s.65, dn.25.

³⁹ Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe, s.803. Askeri Yargıtay da vermiş olduğu bir kararında sahtelikten söz edebilmek için, sahteliğin hükümlü saptanması gerektiğini ifade etmiştir. Askeri Yargıtay, 4.D.22.12.1970, 597/604. Karar için bkz. Osman Yaşar, Son Değişikliklerle Gözden Geçirilmiş Yeni İçtihatlı Uygulamalı ve Yorumlu Ceza Muhakemesi Kanunu, III. Cilt, Ankara, 2009, s.3047.

etkilemesi hukuka aykırı olacaktır. Sahte belgenin sanığın ya da hükümlünün haberi olmadan hazırlanması lehe yargılamanın yenilenmesi nedeni, şayet sanık veya hükümlü sahte belgeden haberdarsa ya da bizzat sahte belgeyi kendisi hazırlamışsa bu durum da aleyhe yargılamanın yenilenmesi nedenidir. Bu sebeple sahte belgenin duruşmada incelenmesine ek olarak, sahte belge kullanılmasının hükümlünün lehine mi yoksa aleyhine mi kullanıldığına tespit edilebilmesi için hükme etkisinin de ayrıca mahkeme tarafından duruşmada değerlendirilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Şayet belge sahte değilse, sadece belgenin içeriği gerçeği yansıtmıyorsa yasanın açık hükmü karşısında sahte belge kullanılması nedeniyle yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulamaz. Bu durumda yeni delil ve olaylara dayanarak yargılamanın lehe yenilenmesi yoluna gidilebilirse de, aleyhe yenilenme talep edilemez.⁴⁰

b. Yalancı tanıklık ya da gerçeğe aykırı bilirkişilik yapılmış olması

1412 sayılı CMUK'ta muhakemenin yenilenmesinin ortak nedenlerinden olan bu neden 5271 sayılı CMK'da aleyhe yargılama nedenleri arasında düzenlenmeyerek sadece lehe yargılamanın yenilenmesi nedenleri arasında yer almaktadır.⁴¹ Yemin verilerek dinlenmiş olan bir tanık veya bilirkişinin hükmü etkileyecek biçimde hükümlü aleyhine kasıt veya ihmal ile gerçek dışı tanıklıkta bulunduğu veya oy verdiği anlaşılması yargılamanın lehe yenilenme nedenidir (CMK m.311/1-b). Yargılamanın bu sebeple yenilenebilmesi için tanık ya da bilirkişinin yeminle dinlenmiş olması gerekmektedir. Öğretide bu durum haklı olarak eleştirilmiştir. Tanıkların yeminle dinlenilmesi kuralının istisnaları yani hangi hallerde yeminsiz tanık dinlenebileceği CMK m.50 ve m.51'de yer almaktadır. Yeminsiz dinlenen tanıkların da verdikleri ifadelerde hükmü etkileyebilecek adli hatalara sebebiyet vermeleri mümkünken, yargılamanın yenilenme sebeplerini sadece yemin vererek dinlenmiş tanıklarla sınırlı tutmak hakkaniyete aykırı sonuçlara yol açabilecektir.⁴²

Belirtilen bu sebepte bilirkişiler bakımından yalan beyanda bulunmak da yargılamanın yenilenmesi nedeni sayılmaktadır. Ceza Muhakemesi Hukuku'nda kural olarak kıyas yapmak mümkün olduğundan tercümanlar da kıyas yoluyla bu hükme girebilecektir.⁴³

⁴⁰ Özgen, s.69.

⁴¹ CMK'daki bu yasal düzenleme doğrultusunda sanığın tanığı tehdit ettiği veya bilirkişiye rüşvet verdiği anlaşılabilir, bu sanığın aleyhinde yargılamanın yenilenmesi nedeni olamayacağı için tanığın ya da bilirkişinin yalan beyanının yargılamanın aleyhe yenilenmesi sebepleri arasından çıkarılması eleştirilmiştir. Serdar Talas, "Ceza Yargılaması Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2004, s.107.

⁴² Erem, s.22; Önder, "Ceza Muhakemeleri Usulü Hukukunda Muhakemenin İadesinde Müşterek Sebepler", s.38; Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, s.1797; Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe, s.803; Centel/Zafer, s.775; Ünver/Hakeri, s.418.

⁴³ Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, s.1797. Tercümanların da bilirkişiler kapsamında görülmesi gerektiği yönünde bkz. Centel/Zafer, s.775; Ünver/Hakeri, s.418; Yaşar, s.3020. CMK m.311'e karşılık

Burada önemli olan gerçeğe aykırı olarak tanıklık veya bilirkişilik ya da tercümanlık yapılmış olması ve bunun da hükmü etkilemiş olmasıdır. Bir başka ifadeyle bu yenileme nedeninin söz konusu olabilmesi için tanık veya bilirkişinin hükmü etkileyecek biçimde hükümlü aleyhine kasıt veya ihmal ile gerçek dışı tanıklıkta bulunduğu veya oy verdiği anlaşılmalıdır. Yalan tanıklığın ya da gerçeğe aykırı bilirkişi raporunun hükme etki etmediği hallerde yargılamanın yenilenmesi olanağı yoktur.⁴⁴

c. Hakim görevini ifa ederken suç işlemesi

Hükme katılmış olan hakimlerden birinin, hükümlünün neden olduğu kusur dışında, aleyhine ceza kovuşturmasını veya bir ceza ile mahkumiyetini gerektirecek biçimde görevlerini yapmada kusur etmesi hali de yargılamanın lehe yenilenmesine sebep olmaktadır (CMK m.311/1-c). Görevini ifa ederken suç işleyen kişi hükme katılmış olan hakimdir.⁴⁵ Yasada belirtilen bu sebepte hakimlerin bir görev suçu işlemiş olması aranmaktadır. Hakimlerin işlediği disiplin suçları bu kapsamda değerlendirilmemektedir.⁴⁶

Hakim tarafından işlenen suçun hükmü etkilemesi aranmamaktadır.⁴⁷ Hakim suç işlediği gerekçesiyle yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurabilmesi için ya suç işleyen hakim hakkında kesinleşmiş mahkumiyet hükmü bulunmalı ya da mahkumiyet hükmünün, delil yetersizliğinden başka bir nedenle verilmemiş olduğu anlaşılmalıdır.⁴⁸

Yasada hakim kusuruna hükümlünün neden olmaması gerektiği de açıkça ifade edildiğinden muhakemenin bu sebeple lehe yenilenebilmesi, suça bizzat hükümlü tarafından sebebiyet verilmemesine bağlıdır.

d. Dayanak hükmün ortadan kalkması

Ceza hükmü hukuk mahkemesinin bir hükmüne dayandırılmış olup da, bu hükmün kesinleşmiş diğer bir hüküm ile ortadan kaldırılması CMK m.311/1-d uyarınca yargılamanın lehe yenilenmesinin bir başka nedenidir. Söz konusu yargıla-

gelen CMK Tasarısı'nın 346. maddesinin gerekçesinde bilirkişi, tanık ve tercümanın gerçek dışı beyanda bulunması lehe yargılamanın yenilenmesi nedeni olarak gösterilmiştir.

⁴⁴ Özgen, s.74; Centel/Zafer, s.775.

⁴⁵ Savcılar ve müdafî bu düzenlemenin dışındadır. Savcının kusurlu olması halinde ancak yeni delil sebebine dayanılarak yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulabilir. Baha Kantar, Ceza Muhakemeleri Usulü Üçüncü Kitap Kanun Yolları, Ankara, 1953, s.122; Önder, "Ceza Muhakemeleri Usulü Hukukunda Muhakemenin İadesinde Müşterek Sebepler", s.50; Özgen, s.77. Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe, s.803; Yaşar, s.3020.

⁴⁶ Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, s.1798.

⁴⁷ Centel/Zafer, s.775; Kubilay İnan, Ceza Yargılaması Yasa Yolları, Ankara, 2006, s.230; Talas, s.121.

⁴⁸ Centel/Zafer, s.775.

manın lehe yenilenmesi nedeni için yasada öncelikle bir hukuk mahkemesi hükmünün bulunması aranmaktadır.⁴⁹ Ceza mahkemesi hükmünün dayanağını bir hukuk mahkemesi hükmü gerçekleştirmelidir. Bunun için de ceza mahkemesi hükmü ile hukuk mahkemesi hükmü arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Bu da ya ceza davasında hukuk mahkemesinin kesinleşmiş hükmünün delil olarak kullanılmasıyla ya da hukuk mahkemesi hükmü için bekletici sorun kararı vermek suretiyle alınan kararın ceza hükmüne dayanak yapılmasıyla veyahut hukuk mahkemesi hükmünün ortadan kaldıran yeni hükmün ceza hukuku açısından sonuç doğuran bir hukuki durumu değiştirmesiyle gerçekleşmektedir.⁵⁰

Yasada belirtildiği üzere, hukuk mahkemesince verilen hüküm bir başka hüküm ile ortadan kaldırılmış olmalıdır. Bu nedene dayanarak yargılamanın yenilenebilmesi için diğer hükmün kesinleşmiş bir hüküm olması şarttır.⁵¹ Bir başka anlatımla ceza mahkemesi hükmünün dayanağını oluşturan hukuk mahkemesi hükmünü kaldıran karar kesinleşmelidir.

Öğretide bu hükmü kıyas yoluyla idare mahkemesi kararlarına da uygulamanın doğru olacağı yönündeki görüşe biz de katılmaktayız.⁵² Bu görüşe karşılık, yasada açıkça hükmün dayanağı olan hükmün hukuk mahkemesi tarafından verilmesi şartına bağlandığından burada kıyas yapılamayacağı, böyle bir durumda ancak yeni olayın bulunması sebebiyle yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulabileceği ifade edilmiştir.⁵³

e. Yeni olay veya yeni delilin bulunması

Yeni olaylar veya yeni deliller ortaya konulup da bunların yalnız başına veya önceden sunulan delillerle birlikte göz önüne alındıklarında sanığın beraatini veya daha hafif bir cezayı içeren kanun hükmünün uygulanması ile mahkum edilmesini gerektirecek nitelikte olması yargılamanın bir diğer lehe yenilenme nedenidir (CMK m.311/1-e).

Yeni delil veya yeni olay (vakıa),⁵⁴ mahkumun sadece beraat etmesini değil,

⁴⁹ Yabancı devletlerin hukuk mahkemeleri tarafından verilen hükümler, ceza muhakemesi hukukunda bir hüküm olarak değil de olay olarak değerlendirildiği için, CMK m.311/1-d kapsamında değerlendirilmez. Erem, s.19.

⁵⁰ Kantar, Ceza Muhakemeleri Usulü Üçüncü Kitap Kanun Yolları, s.113; Hamdi Öner, "Ceza Muhakemesinde Kazıyyei Muhakemenin İstisnaları I- Muhakemenin İadesi", Adalet Dergisi, Y.38, S.1, 1947, s.471; Kavak, s.223.

⁵¹ Centel/Zafer, s.777.

⁵² Erem, s.18; Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, s.1798; Toroslu/Feyzioğlu, s.373.

⁵³ Kantar, Ceza Muhakemeleri Usulü Üçüncü Kitap Kanun Yolları, s.113; Özgen, s.94.

⁵⁴ Yeni vakıa ve delil, evvelce yargıya sunulmamış olan onun bilgisi dışında kalmış olan delildir. YCGK, 27.05.1985, 1-72/306 (www.kazancı.com.tr). Yargıtay, yapılan kanun değişikliklerinin hükmünün lehine olması durumunda yargılamanın yenilenmesi nedeni olmayacağı görüşündedir. Yarg.8.CD.11.06.2002, 6260/6846, Yarg.9.CD.01.07.2004, 3407/3587 (www.kazancı.com).

daha hafif bir suç işlediğini ve bu sebeple daha az ceza ile cezalandırılması gerektiğini ortaya koyuyorsa yargılamanın yenilenmesi nedenidir. Sadece yeni delil ve olayların varlığı halinde yargılamanın lehe yenilenmesi bu sebebe dayanabilir. Yeni deliller ve olaylar ortaya konulduklarında bunlar tek başlarına ya da önceden sunulan delillerle birlikte değerlendirildiğinde sanığın beraatini veya daha hafif bir ceza uygulanmasını gerektirecek nitelikte olmalıdır.

CMK m.311'de mahkemeye sunulan delillerin veya vakıaların yeni olması aranmaktadır.⁵⁵ Hükmü veren mahkemeye bildirilmemesi sebebiyle, hükümde dikkate alınmamış olan her olay ve delil mahkum tarafından bilinip bilinmemesi önemli olmaksızın "yeni" olarak nitelendirilmektedir. Olay ya da delilin yeniliği, olayın kesin hükümden sonra gelmiş olmasıyla bağlantılı değildir. Kesin hükümden önce meydana gelen ancak mahkemenin bilgisine sunulmayan ya da mahkeme tarafından değerlendirilmeyen deliller ve olaylar da yeni sayılır. Bir olayın yargılama sırasında kullanılmış bir delile ilişkin olması da yeniliği etkilememektedir.⁵⁶ Bu doğ-

tr). Öğretide "içtihat değişikliğinin" yeni olay olarak değerlendirilmesi gerektiği yönündeki görüş için bkz. Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, s.1798, 1799, dn.28. Aksi görüşte olan Kantar, Erem, Özgen, Önder ise, kanun ve içtihat değişikliklerinin maddi meseleye değil hukuki meseleye ilişkin olması sebebiyle içtihat değişikliği nedeniyle muhakemenin yenilenmesi yoluna başvurulamayacağını belirtmektedirler. Kantar, s.25; Erem, s.25; Ayhan Önder, "Ceza Muhakemesi Usulü Hukukunda Yeni Vakalar ve Yeni Deliller Sebebiyle Muhakemenin İadesi", İÜHFİM, C.31, No:1-4, İstanbul 1966, s.62; Özgen, s.100-101. Yargıtay, içtihatla meydana gelen değişiklik öncesi kesinleşmiş hükmün yeni vakia kabul edilemeyeceğini ve bu sebebe dayanarak yargılamanın yenilenmesinin istenemeyeceğini belirtmektedir. Yarg.11.CD.11.11.2005, 9295/10869 sayılı karar için bkz Yaşar, s.3041-3042. Bilirkişi raporunun yeni delil olarak değerlendirilebilmesini ise çok dar koşullarda kabul etmenin mümkün olduğu görüşünde olan Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, daha önceki yargılamaadaki bilirkişinin uzmanlık alanının yetersiz olduğu veya raporun çelişkili olduğu iddia edilerek, yeni bilirkişinin uzmanlık alanında daha üstün bilgilere sahip olduğu ya da yeni bilirkişi raporunun önceki bilirkişinin raporunu temelden sarstığı durumlarda bilirkişi raporunun yeni delil olarak kabul edilebileceğini ifade etmektedirler. Ayrıca geçen zaman zarfında yeni bilimsel gelişmelerin ortaya çıkmasıyla daha önceki bilirkişi raporuyla elde edilmesi mümkün olmayan verilere ulaşılmaması halinde de bilimdeki gelişmeleri takip eden bilirkişi raporu yeni delil niteliği kazanabilecektir. Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, s.1799, 1800.

⁵⁵ "Evvelce yargıya sunulmamış, onun bilgisi dışında kalmış, yalnız başına veya evvelce mevcut delillerle birlikte gözetildiğinde sonuca etkili olacak yeni vakia veya delil bulunmadığından, yargılamanın yenilenmesi isteminin reddi gerekir". YCGK,05.06.1995, 164/190 sayılı karar için bkz.Yaşar, s.3022.

⁵⁶ Kantar, s.114. Aynı doğrultuda Yargıtay da bir kararında, yargılamanın yenilenmesi davasına konu yargı kararının verildiği bir tarihte, yargılama heyetinin bilmediği delil veya olay diye tanımlayabileceğimiz olay ve delilin yeni olay veya delil olup olmadığına bakılması gerektiğini, bu soruya olumlu cevap verilmesi halinde, hükümlünün beraatini veya daha hafif bir ceza içeren yasa hükmünün uygulanmasının gerekip gerekmeyeceğinin saptanması gerektiğini belirtmiştir. YCGK, 01.10.1990, 4-197/212. Karar için bkz. Mehmet Uygun/Vural Savaş/Sadık Mollamahmutoğlu, Ceza Genel Kurulu Kararları, Ankara, 1991, s.431. İleri sürülen deliller, hükmün kesinleşmesinden sonra elde edilse ve önceden mahkemeye ibraz edilmese de, yeni olay ve yeni delil olarak kabul edilmelidir. YCGK, 26.06.1979, 9/244-311. Karar için bkz. Yaşar, s.3031-3032.

rultuda hükmü veren mahkemeye bildirilmediğinden yargılama yapılırken dikkate alınmayan her türlü olgu ve delil de yeni sayılmaktadır. Daha önceden mahkemeye bildirilen ancak mahkeme tarafından inandırıcı bulunmadığı için değerlendirme dışı tutularak dikkate alınmayan delil ve olgular yeni değildir.⁵⁷ Buradaki yenilikten anlaşılması gereken taraf bakımından değil, mahkeme bakımından olay ya da delinin yeni olmasıdır. Mahkemece bilinmeyen, incelenmeyen, yargılama konusu yapılmayan, dikkate alınmayan ya da değerlendirilmeyen deliller yeni delil veya olay kapsamında değerlendirilmektedir. Yenilik açısından önemli olan delil vasfına sahip olan içerikteki yeniliktir.⁵⁸

Yasada yeni deliller veya olaylar ifadesi yer alsın da bu şartın gerçekleştiğinin kabulü için tek bir olay ya da delilin varlığı yeterli görülmektedir.⁵⁹

Yeni olay ya da delilin yargılamanın yenilenmesi sebebi olması için aynı zamanda önemli de olması gerekmektedir. Yeni delil veya olayın, tek başına veya daha önceki delillerle beraber değerlendirildiğinde hükümlünün beraatini veya hükümlü hakkında daha az ceza içeren normun uygulanmasını gerektirmesi öğretide “önemlilik şartı” olarak adlandırılmaktadır.⁶⁰

f. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin konuya ilişkin karar vermesi

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarının iç hukukta dört temel etkisi vardır. 1- İnsan hakları ihlallerine yol açan sebep bir kanun ise, bunun değiştirilmesi ve kaldırılması, 2- İnsan hakları ihlallerine yol açan sebep idari bir uygulama ise, bunun düzeltilmesi, 3- Tazminat, 4- Yargılamanın yenilenmesi. AİHS'ne taraf olan

⁵⁷ Ünver/Hakeri, s.419; Centel/Zafer, s.776. “Ortada yeni delil veya vaka yok ise, yargılamanın yenilenmesi talebi kabul edilmemelidir.” Yarg.7.CD.19.06.1996, 4272/4790 (www.kazancı.com.tr).

⁵⁸ Özgen, s.94-96.

⁵⁹ Erem, s.25; Önder, Ceza Muhakemeleri Usulü Hukukunda Yeni Vakalar ve Yeni Deliller Sebebiyle Muhakemenin İadesi, s.62.

⁶⁰ Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, s.1800; Ünver/Hakeri, s.420. Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, önemlilik şartını “sonuç cezanın kullanılması kanun gereği olan, diğer bir söyleyişle mahkemenin takdir denilegelen serbest değerlendirme yetkisine bırakılmamış bulunan herhangi bir hukuk normunun uygulanması sonunda cezanın hafifleyeceğinin görülmesi” olarak anladıklarını ve böyle yeni delil ya da olayın bulunması ile onların ortaya çıkardığı hatanın lehe yenilenme sebebi olarak kabulünü gerektirecek ölçüde önemli sayıldığını ifade etmektedirler. YCGK, 01.10.1990 tarihli, 4-197/212 sayılı kararında; yargılamanın yenilenmesi sırasında sanık tarafından gösterilen tanıkların dinlenmesi sonucunda ortaya çıkan yeni durumun önceki yargı kararlarının verildiği tarihte yargılama heyeti tarafından bilinmekte olduğunu ve bu hususun değerlendirme dışı tutularak mahkumiyet hükmü kurulduğunu saptadıktan sonra, şimdiki aşamada ortaya çıkan yeni durumun eski kanıtlarla birlikte değerlendirildiğinde hükümlünün beraatini gerektirir nitelikte olduğunu ifade etmiştir. Bu sebeple CMUK m.327/5'e uyan yargılamanın yenilenmesi sebeplerini yerinde bularak aynı yasanın 341. maddesi uyarınca yargı kararlarının iptaliyle sanığın beraatine karar vermek gerektiğinden yerel mahkemenin hükmünün bozulmasına karar verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Naci Ünver, Ceza Yargılamasında Yasa Yolları, Ankara, 1995, s.118.

devletler, AİHM'nin kararlarının gereği olarak iç hukuklarında yasal düzenlemeler yaparak yargılamanın yenilenmesine iç hukuklarında işlerlik kazandırabilirler.⁶¹

Türk mahkemeleri tarafından verilen ceza hükmünün, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin veya eki Protokolleri'nin ihlali suretiyle verildiğinin ve hükmün bu aykırılığa dayandığının, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin kesinleşmiş kararıyla tespit edilmesi durumu, yargılamanın lehe yenilenme nedenini oluşturmaktadır. Belirtilen bu nedene dayanılarak sanık veya hükümlünün aleyhine yargılamanın yenilenmesi kanun yoluna başvurulamaz. CMK m.311/1-f uyarınca bu sebebe dayanılarak yargılamanın yenilenmesi Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin kararının kesinleştiği tarihten itibaren bir yıl içerisinde istenebilir. Bir yıllık süre hak düşürücü süre olduğundan süresinden sonra yapılan başvuruların kabul edilmemesi gerekmektedir.⁶²

Bu sebebe dayanarak yargılamanın lehe yenilenebilmesi için öncelikle AİHM tarafından verilmiş ve kesinleşmiş esasa ilişkin bir kararın varlığı gereklidir. AİHM'nin kararının kesinleşmiş olması şarttır. Ayrıca AİHM'nin kararlarında ceza hükmünün AİHS'nin veya Sözleşme'nin eki Protokoller'in ihlali suretiyle verildiğinin tespit edilmiş olması gerekmektedir.

CMK m.311'de öngörülen bu düzenleme yürürlükten kalkan CMUK m.327/a'ya göre farklılık göstermektedir. CMUK m.327/a'ya dayanarak yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilebilmesi için ceza hükmünün AİHS'ne veya eki Protokolleri'ne yönelik olarak aykırılığa dayanması koşulu aranmadığı halde,⁶³ CMK m.311/1-f uyarınca yargılamanın lehe yenilenme nedeni olabilmesi için AİHS veya eki Protokolleri'ne yönelik aykırılığın yargılamanın yenilenmesi yoluyla giderilebilecek olması aranmaktadır. Tespit edilen ihlal karşılığında AİHM m.41

⁶¹ Fikret İlkiz, "Anayasa Madde 90 ve Yargılamanın Yenilenmesi", Ceza Muhakemesi Kanununun 3 Yılı Teori ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar Sempozyumu, Türk Ceza Hukuku Derneği Yayınları:11, İstanbul, 2009, s.486.

⁶² İbrahim Şahbaz, "AİHM Kararı ve Yargılamanın Yenilenmesi-Yazılı Emir-Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının İtirazı", Ceza Muhakemesi Kanununun 3 Yılı Teori ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar Sempozyumu, Türk Ceza Hukuku Derneği Yayınları:11, İstanbul, 2009, s.429.

⁶³ Mehmet Handan Surlu, Hukuk ve Cezada Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Nedeniyle Yargılamanın Yenilenmesi (İfade-i Muhakeme), Ankara, 2003, s.60-61. Sanık veya hükümlü lehine yargılamanın yenilenmesi nedenlerine ilişkin CMUK m.327/a'nın ilk şeklinde, AİHM'nin ihlal kararı sonrasında Yargıtay Ceza Genel Kurulu, saptanan bu ihlalin sanığa veya hükümlüye tazminat ödeyerek giderilmesi mümkün bir ihlal olup olmadığını inceleyecekti. Eğer tazminatla giderilebilecek bir ihlal ise, bu tazminat ödenecekti, ancak bu durumda yeniden bir yargılama yapılamayacaktı. Şayet tazminatla giderilemeyecek türden bir ihlal varsa bu takdirde yargılama yenilenecekti. Bu düzenleme yürürlüğe girmeden, bir sistem değişikliğine gidilmiştir. Öğretide hatalı olarak nitelenmesine bizim de katıldığımız mevcut düzenleme önce mülga CMUK'ta, şimdi de aynı hatalı haliyle CMK'da yer almıştır. Ünver/Hakeri, s.426-427.

veya iç hukukumuz gereğince başvurana tazminat ödenmiş olması, bu sebebe dayanarak yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurmaya engel değildir.⁶⁴

Ceza Muhakemesi Kanunu'nda yer alan düzenlemeye göre, sadece ihlal kararı ile yetinilmeyip hükmün bu aykırılığa dayandığının AİHM'nin kesinleşmiş kararı ile tespit edilmiş olması ölçütünün kabul edilmiş olması sebebiyle bundan sonraki yargılamanın yenilenmesi taleplerinde incelemede bulunacak ilk hükme katılmamış hakim, AİHM kararının söz konusu kararını inceleyerek hükmün tespit edilen aykırılığa dayanıp dayanmadığını belirleyecektir.⁶⁵

Yargılamanın yenilenmesi uygulanmasında AİHM kararlarının yeniden yargılamaya elverişli içerikte olması gerekmektedir. AİHM'nin verdiği karar Türkiye'deki mahkeme tarafından verilen kararın fiili olgularına ilişkin bir etki ortaya koyuyorsa, bir diğer anlatımla hükmü etkiliyorsa yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilebilir.⁶⁶ Örneğin yakalama ve gözaltında sürelerin aşılması, yargılamanın makul sürede tamamlanmaması hallerinde bu sebeplerden yeniden yargılamaya gidilmesi mümkün değildir.⁶⁷ CMK'nın 323. maddesine göre, yargılamanın yenilenmesi duruşmasının sonunda Türk Mahkemeleri önceki hükmü onaylar ya da hükmün iptali ile dava hakkında yeniden hüküm verir. Öğretide onama kararının kesin olduğu, ancak önceki hüküm iptal edilmişse yeni hüküm kurulması gerektiği ifade edilmiştir. Yeniden kurulan bu hüküm uyarınca temyiz kanun yoluna başvurulabilir. Yine bu görüş taraftarlarınca, AİHS'ndeki ilkelerin yargılamanın her aşamasında dikkate alınması gerektiğinden hareketle, yargılamanın yenilenmesi sürecinde de Avrupa İnsan Hakları Mahkeme'ne başvurulabileceği yönündeki görüşe biz de katılmaktayız.⁶⁸

Yargılamanın yenilenmesi bakımından herhangi bir süre şartı diğer yargılamanın yenilenme nedenleri için aranmadığı halde, bu yenileme nedeni için iki ayrı süre şartı aranmaktadır. CMK m.311/1-f'nin son cümlesinde belirtildiği üze-

⁶⁴ Bahri Öztürk/Durmuş Tezcan/Mustafa Ruhan Erdem/Özge Sırma/Yasemin Saygılar Kırıt/Özlem Özaydın/Esra Alan Akcan/Efser Erdem, Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 4. Baskı, Ankara, 2012, s.677. Yapılacak bir kanun değişikliğiyle AİHM'nin ihlal kararlarının sanık lehine yargılama nedeni sayılırken tazminatla giderilebilecek ihlal ve giderilemeyecek ihlal arasında ayırım yapan sisteme geçilmesi gerektiği görüşü için bkz. Ünver/Hakeri, s.426-427.

⁶⁵ Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, s.1806. Öğretide Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Sözleşmeye aykırılık tespit eden kararının da hukuki tespit niteliği taşıması halinde yargılamanın yenilenmesi sebebi olmayacağı, ancak hükmün dayanağını oluşturan maddi tespitler bakımından hukuka aykırılık tespit edilmişse bu hususun yargılamanın yenilenmesi sebebi olabileceği görüşü ileri sürülmüştür. Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, s.1799, 1805.

⁶⁶ Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, s.1808.

⁶⁷ Şahbaz, s.425. Ünver ve Hakeri de, AİHM kararları dolayısıyla yapılacak yeniden yargılamanın, ancak yeniden yargılama ile söz konusu aykırılığın giderilmesinin mümkün olduğu hallerde yapılabileceğini belirtmektedirler. Ünver/Hakeri, s.426.

⁶⁸ Centel/Zafer, s.781; Öğretide Şahbaz, Bakanlar Komitesi ile taraf Devlet arasında, AİHM'nin ihlal kararı üzerine iç hukukta gereğinin yapıldığından bahisle anlaşma sağlanmış ve dosya işleminden kaldırılmış olsa bile, bu anlaşmadan tatmin olmayan başvurucunun yeniden AİHM'ne başvurusunun mümkün olduğu fikrini savunmaktadır. Şahbaz, s.428.

re, AİHM kararları kesinleşme tarihinden itibaren bir yıl içinde istendiği takdirde yargılamanın yenilenmesi nedeni teşkil etmektedir. CMK'nın 311. maddesinin 2. fıkrasında “birinci fıkranın (f) bendi hükümlerinin, 04.02.2003 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin kesinleşmiş kararları ile, 04.02.2003 tarihinden sonra Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne yapılan başvurular üzerine verilecek kararlar hakkında uygulanacağı” belirtilmektedir. Düşüncemize göre, belirtilen bu sebebe dayanarak yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurabilmek için böyle bir süre sınırlaması getirmek Anayasa'nın 10.maddesinde yer alan eşitlik ilkesine aykırıdır.⁶⁹ Nitekim, 04.02.2003 tarihinden önce başvuru olan ama bu tarihten sonra kesinleşen AİHM kararlarına ya da AİHM'de hala görülmeye devam eden davalara bu yolu tanımamak hiçbir mantıklı gerekçeye dayanmamaktadır. CMK m.311/2'de sınırlı tutulan dönem dışında gerçekleşen ve AİHM kararlarıyla da saptanan adli hataların sanık ya da hükümlü lehine düzeltilmesinin önünü kapamak hukuka aykırı sonuçlar doğuracağı gibi hakkaniyete ve adalete de aykırıdır.

11.04.2013 tarihinde 5271 sayılı CMK'ya eklenen geçici 2. maddede,⁷⁰ AİHS'nin veya eki Protokoller'in ihlali suretiyle bir ceza hükmünün verildiğini tespit eden Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin kesinleşmiş kararlarından, 15.6.2012 tarihi itibarıyla Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi önünde denetlenmekte bulunanlar bakımından CMK m. 311/2'nin uygulanmayacağı düzenlenmektedir. Bu durumda olanlar, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç ay içinde yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunabilirler.

Öğretide Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin verdiği ihlal kararlarının, Türk mahkemesi tarafından verilmiş olan kesin hükmü otomatik olarak kaldırma durumu eleştirilmiştir. Bu görüşe göre, ülke mahkemelerinin üstünde bir fiili olgu denetimi yapması arzulanan AİHM, giderek “süper istinaf mahkemesi” haline dönüşerek, devletin temel unsurlarından biri olan yargı bağımsızlığını ciddi bir şekilde tehdit etmektedir.⁷¹

⁶⁹ Aynı görüşte Şahbaz, s.422-423; Yaşar Metin Özdemir, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarının Ulusal Hukuk Düzenine Etkisi ve Yerine Getirilmesi”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2005, s.261-262,286; Doğan Soyaslan, Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara, 2007, s.575.

⁷⁰ Söz konusu madde, 11.04.2013 kabul tarihli 6459 sayılı İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü Bağlamında Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 21. maddesiyle CMK'ya eklenmiştir. RG. 30.04.2013 Sayı: 28633.

⁷¹ Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, s.1808, 1816. Güvenlik güçleri tarafından evleri tahrip edilen ve köylerini terk etmeye zorlanan başvurucular lehine Türkiye'yi tazminat ödemeye mahkum ettiği 01.04.1998 tarihli, 99/1995, 605/693 sayılı Akdivar ve Diğerleri/Türkiye kararında, başvurucuların köylerine dönmelerine engel olan nedenlerin ortadan kaldırılması ve eski hale iade talebi hakkında AİHM; devletlerin mahkeme kararlarına nasıl uyacaklarını belirlemede serbest olduklarını, mahkemenin bu konuda beyan veremeyeceğini belirtmiştir.

3. Sanık veya Hükümlünün Aleyhine Yargılamanın Yenilenmesi Nedenleri

Aleyhe yargılamanın yenilenme nedenleri CMK m.314'te düzenlenmiştir. Sahte belge kullanılması, hakimın suç işlemesi ve sanığın beraat ettikten sonra hakimın önünde suça ilişkin güvenilir ikrarının bulunması yargılamanın aleyhe yenilenme sebepleridir. Yürürlükten kalkan 1412 sayılı CMUK m.330/2'de yer alan "yalancı tanık veya bilirkişi" CMK'daki yargılamanın aleyhe yenilenme sebepleri arasında bulunmamaktadır.⁷²

a. Sahte belge kullanılması

Bu sebep yargılamanın lehe yenilenme sebepleri arasında da yer almaktadır. Belgeyi hazırlayan kişi, sahteliğin lehe ya da aleyhe değerlendirilmesinde esas alınır. Eğer sahtelik sanığın haberi olmaksızın hazırlanmışsa, lehe yenilenme sebebi olmaktadır. Şayet sanık sahte belgeyi kendisi hazırlamışsa veya sahtelikten haberdarsa, bu durumda sahte belge kullanılması aleyhe yargılamanın yenilenmesi nedenidir.⁷³

Duruşmada sanığın veya hükümlünün lehine ileri sürülen ve hükme etkili olan bir belgenin sahteliğinin anlaşılması yargılamanın aleyhe yenilenmesi nedenlerindedir (CMK m.314/1-a). Sanığın bilgisi dışında üçüncü kişiler tarafından yapılan sahte belgelere dayanılarak yargılamanın aleyhe yenilenmesinin kabul edilmesi haksızlık oluşturacak niteliktedir.⁷⁴ Bu madde kapsamındaki belge, evrakta sahtekarlık suçundaki belgeden daha geniş bir kavram olarak kabul edilmektedir. Belgenin baştan itibaren sahte olarak hazırlanmasıyla sonradan sahte hale getirilmesi arasında hükmün uygulanması açısından fark yoktur. Burada önemli olan husus, maddeye konu olan belgenin duruşma devresinde tartışılmış ve hükme etki etmiş olmasıdır.⁷⁵

b. Hakimın görevini ifa ederken suç işlemesi

Hükme katılmış olan hakimlerden birinin, aleyhine ceza kovuşturmasını veya bir ceza ile mahkumiyetini gerektirecek nitelikte olarak görevlerini yapmada sanık veya hükümlü lehine kusur etmesi yargılamanın aleyhe yenilenme nedenlerindedir (CMK m.314/1-b). Yargılamanın bu yenilenme sebebi, hem lehe hem de aleyhe

⁷² CMUK m.330/2'de yemin verilerek dinlenmiş olan bir tanık veya bilirkişinin hükme müessir olacak şekilde sanık veya mahkum lehine kast veya ihmal ile, hakikat hilafına tanıklıkta bulunmasının veya rey verdiğinin anlaşılmasını, yargılamanın aleyhe yenilenme nedenleri arasında sayılmaktaydı. Mülga CMUK m.330/2'deki yalancı tanık veya gerçek dışı görüş bildiren bilirkişinin hükümlü aleyhine yargılamanın yenilenmesi nedeni olarak CMK'da düzenlenmemesi öğretide yerinde bulunmamıştır. Öztürk/Tezcan/ Erdem/Sırma/Kırıt/ÖzaydınAkcan/Erdem, s.677.

⁷³ Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe, s.802-803.

⁷⁴ Özgen, s.64 vd.

⁷⁵ Centel/Zafer, s.777.

yargılamanın yenilenme sebepleri arasında yer alan ortak nedenlerden ikincisidir.⁷⁶ Yasada hakimın görevini ifa ederken suç işleminin yargılamanın yenilenmesi nedeni olabilmesi için hakimın görevini yapmada sanık veya hükümlü lehine kusur etmesi aranmaktadır. Belirtilen aleyhe yargılama sebebinin söz konusu olabilmesi için, hakimın görevinin ifası sırasında işlediği suçun sanık ya da hükümlünün lehine sonuç doğurması gerekmektedir. Bir başka ifadeyle hakimın görevini ifa ederken işlediği suç neticesinde sanık hak etmediği bir şekilde beraat etmeli ya da hak ettiğinden daha az bir ceza almış olmalıdır.

c. Sanığın ikrarı

Aleyhe yargılamanın yenilenmesi nedenleri, beraat etmiş bir sanıkla da ilgili olabileceğinden, yasada sadece hükümlünün aleyhine yargılamanın yenilenmesinden değil, sanık aleyhine de yargılamanın yenilenmesinden bahsedilmektedir.⁷⁷

Sanık beraat ettikten sonra suçla ilgili olarak hakim önünde güvenilirlik nitelikte ikrarda bulunması da yargılamanın bir diğer aleyhe yenilenme nedenidir (CMK m.314/1-c). CMK'daki bu düzenleme ile yürürlükten kalkan CMUK'un ilgili hükmü arasında fark vardır. CMUK m.330/4'te sanığın beraat ettikten sonraki ikrarın hakim önünde olması koşulu aranmıyordu. İkrar herhangi bir ikrar olabilmekteydi. CMK'da ise ikrarın "hakim önünde ve güvenilir nitelikte olmasını" şart koşturmaktadır. Kanaatimize göre, CMK'daki düzenleme ile getirilen ikrarın hakim önünde gerçekleşmesinin aranması koşulu yerinde olmuştur.⁷⁸ Sanığın kollukta veya yargılamanın tarafı olan savcılık makamı önündeki ikrarının sanığın iradesini sakatlayacak yöntemlerle alınarak hukuka aykırı delil vasfını kazandırabilecek olması ihtimali böylelikle engellenmiş olmaktadır. Sanık beraat ettikten sonra bile kolluk tarafından ya da savcılık makamı tarafından sanığın beraat ettiği suçla ilgili olarak ikrarının alınması amacıyla sorgulanmasının önüne geçilmiş olduğundan bu düzenleme, kesin hükmün konusunu oluşturan fiillerden dolayı sanık hakkında ikinci defa yargılama yapılamayacağı yönündeki "ne bis in idem ilkesi" ile de uyumludur.

Yasadaki açık düzenleme uyarınca hakim önündeki ikrar, sadece beraat kararı verilmişse göz önüne alınacaktır. Bu ikrarın beraat hükmünün kesinleşmesinden sonra yapılması gerekmektedir.⁷⁹ Mahkumiyetten sonra daha ağır bir cezanın ve-

⁷⁶ Sahte belge kullanılması ve hakimın görevini ifa ederken suç işlemesi, hem lehe hem de aleyhe yargılamanın yenilenmesi sebepleri arasında düzenlenen ortak nedenler arasında yer almaktadır.

⁷⁷ Ünver/Hakeri, s.428.

⁷⁸ Sanığın aleyhine olan durumun uygulanma alanını daralttığı için ikrarın hakim önünde gerçekleşmesinin yerinde olduğu öğretilde ifade edilmiştir. Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe, s.809. Karşı görüşe göre ise, sanığın ikrarının hakim önünde olmasını aramak kurumun neredeyse uygulanmaz hale gelmesine neden olacaktır. İnan, s.236.

⁷⁹ Yargılamanın aleyhe yenilenmesi sebebi olarak sanığın beraat ettikten sonraki ikrarını arayan Yasa'nın açık hükmüne rağmen, Yargıtay kanaatimizce hatalı olarak, beraat kararından önce dü-

rilmesi sonucunu doğuracak ikrar, yargılamanın yenilenmesi nedeni değildir. Bu ikrarın suçun hukuki niteliğini değiştirmesi sonucunu doğurması durumunda yenilenme nedeni teşkil etmesi mümkündür.⁸⁰ Ceza Muhakemesi Hukuku'nda kural olarak kıyas yapılabilirse de, Ceza Muhakemesi Hukuku'nda da yasallık ilkesini bir sonucu olarak, istisnai hükümlerin söz konusu olması durumunda kıyas yapılamaz.⁸¹ İstisnai nitelikteki hükümlerin sadece düzenlendikleri kişi ya da durumlar hakkında uygulanması gerektiğinden, ceza verilmesine yer olmadığı kararına karşı yargılamanın aleyhe yenilenmesi yoluna gidilemez.

İkrar, iştirak halinde işlenen suçlarda diğer suç ortaklarına sirayet etmez. Sadece ikrarda bulunan kişi açısından etkili olmaktadır.⁸²

Bu yenileme nedeninin uygulanabilmesi için gerekli olan bir diğer şart da, ikrarı sanığın yapmış olmasıdır. Sanık dışındaki kişilerin ikrarına dayanılarak yargılamanın aleyhe yenilenmesi yoluna gidilemez. Sanık dışındaki kişilerin suçlarının ikrarı halinde yeni delil ve olay sebebine dayanılarak hükümlünün lehine yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulabilir.⁸³

Sanığın ikrarının yargılamanın aleyhe yenilenmesi nedeni olabilmesi, ikrarın güvenilir olması halinde mümkündür. İkrarın güvenilirliği kararını, yargılamanın yenilenmesi başvurusunu inceleyen mahkeme vermektedir.⁸⁴ Yenileme başvurusunu alan mahkeme, ikrarın kişinin özgür iradesine dayanıp dayanmadığını da belirlemelidir.

IX. YARGILAMANIN YENİLENMESİNİN KABUL EDİLMEMEYECEĞİ HALLER

Yargılamanın yenilenmesi sebepleri ve bu talebin kabulüne ilişkin sebepler Yasa'da tek tek sayılmıştır. Yargılamanın yenilenmesi nedenleri Yasa'da açık olarak belirlendiğinden bu nedenler genişletilemez. Yargılamanın yenilenmesinin caiz olmadığı yargılamanın lehe ve aleyhe yenilenmesi bakımından ortak nitelikte olması mümkün, fakat şart olmayan genel engeller ayrıca CMK m.315'te düzenlenmiştir.⁸⁵

CMK m.315/1'de kanunun aynı maddesinde yer almış sınır içinde olmak üzere, cezanın değiştirilmesi amacıyla yargılamanın yenilenmesinin kabul edilemeyeceği belirtilmiştir. Mahkemenin takdir yetkisine dayanarak Yasa ile çizilmiş olan

zenlenmiş ikrar tutanağının beraat hükmünden sonra dosyaya intikali halinde aleyhe yargılamanın yenilenmesi nedeni sayılabileceğine karar vermiştir. Yarg.1.CD.05.07.2007, 3118/2915 (www.kazancı.com.tr).

⁸⁰ Centel/Zafer, s.778; Kantar, Ceza Muhakemeleri Usulü Üçüncü Kitap Kanun Yolları, s.120; Özgen, s.104; Erem, s.28; Önder, Muhakemenin İadesinde Reform, s.91.

⁸¹ Centel/Zafer, s.46.

⁸² Özgen, s.105.

⁸³ Önder, Muhakemenin İadesinde Reform, s.91; Erem, s.27-28.

⁸⁴ Kantar, Ceza Muhakemeleri Usulü Üçüncü Kitap Kanun Yolları, s.119; Özgen, s.109.

⁸⁵ Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, s.1810.

sınırlar arasında belirlediği cezanın değiştirilmesi amacıyla yargılamanın yenilenmesi kabul edilmemektedir. Böylelikle belirlediği cezalardaki mahkemenin takdir hataları önemsiz sayılmaktadır.⁸⁶ Öğretide “kanunun aynı maddesi” ifadesinin yanıltıcı olduğu, bu ifadenin “kanunun aynı hükmü” şeklinde anlaşılması gerektiği, böylelikle aynı madde içinde geçen iki bent ya da fıkranın farklı hüküm olarak değerlendirilebileceğine imkân tanınabileceği haklı olarak ifade edilmiştir.⁸⁷

Yargılamanın yenilenmesinin kabul edilemeyeceği bir diğer hal de, hatanın giderilmesini sağlayacak başka bir yol olmasıdır. Hatanın giderilmesini sağlayacak bir başka yolun mevcut olması halinde, yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilemeyeceği CMK m.315/2 ile hükme bağlanmıştır. Adli hatanın giderilmesi, olağan kanun yollarına başvurmak suretiyle ya da diğer olağanüstü kanun yollarına başvurarak mümkün olabiliyorsa artık yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilerek sonuca ulaşılamayacaktır. AİHM’ne bireysel başvuruda bulunulması, hatanın giderilmesini sağlayacak bir yol olmadığından, bu halde yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulabilir.⁸⁸

X. YARGILAMANIN YENİLENMESİ MUHAKEMESİ

1. Yargılamanın Yenilenmesi Talebinin Usulden İncelenmesi

Yargılamanın yenilenmesi talebi kural olarak hükmü veren mahkemeye sunulur (CMK m.318/1). CMK’nın 303. maddesi gereğince, Yargıtay’ın doğrudan hüküm kurduğu hallerde de yargılamanın yenilenmesi istemi hükmü vermiş olan mahkemeye yani Yargıtay ilgili Dairesi’ne ya da Yargıtay Ceza Genel Kurulu’na sunulmaktadır. Bu mahkeme, yapmış olduğu inceleme sonunda istemin kabule değer olup olmadığına karar verir. Yargılamanın kabule değer olup olmadığına dair olan karar duruşma yapılmaksızın dosya üzerinden verilmektedir (CMK m.318/3).

Başvurunun görevli mahkemeye yapılıp yapılmadığı, yargılamanın yenilenmesi başvurusunda bulunulan kararın yenilemeye konu bir karar olup olmadığı ve başvuruda bulunanın başvuruda bulunma hakkına sahip olup olmadığı, hükmü veren mahkeme tarafından ilk etapta değerlendirilecek olan başvurunun şekil açısından incelenmesinin kapsamındaki hususlardır.⁸⁹

Yargılamanın yenilenmesi talebini usul bakımından inceleyen mahkeme, oluşturduğu iddia edilen yenileme nedenlerinin var olup olmadığını ve delillerin doğruluğunu tartışmadığı gibi ayrıca başvuruda belirlenenler dışında bir yenileme nedeninin bulunup bulunmadığını da araştıramaz.⁹⁰

⁸⁶ Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, s.1811; Önder, Muhakemenin İadesinin Caiz Olmadığı Hal, s.397.

⁸⁷ Özgen, s.109-110; Erem, s.30; Önder, Muhakemenin İadesinin Caiz Olmadığı Hal, s.399.

⁸⁸ Öztürk/Tezcan/Erdem/Sırma/Kırıt/Özaydın/Akcan/Erdem, s.676.

⁸⁹ Özgen, s.130; Kantar, Ceza Muhakemeleri Usulü Üçüncü Kitap Kanun Yolları, s.127; Erem, s.36.

⁹⁰ Önder, Muhakemenin İadesine Ait Bazı Meseleler, s.50; Kantar, Ceza Muhakemeleri Usulü Üçüncü Kitap Kanun Yolları, s.127.

Yargılamanın yenilenmesi talebi, kanunda belirtilen şekilde yapılmamışsa veya yargılamanın yenilenmesini gerektirecek hiçbir yasal neden gösterilememişse ya da yargılamanın yenilenmesi sebeplerini doğrulayacak deliller açıklanmamışsa, bu istem kabule değer görülmeyerek reddedilir (CMK m.319/1). Aksi halde ise yargılamanın yenilenmesi talebi kabul edilir. Bu karara karşı CMK'nın 319. maddesinin 3. fıkrası uyarınca itiraz yolu açıktır.

Yargılamanın yenilenmesi halinde, önceki yargılamada görev yapan hakim, aynı işte görev alamaz. Hatta yargılamanın yenilenmesi davasına konu kararı veren hakim ile, yenileme talebinin reddi ya da kabulü kararı veren hakim de aynı olmalıdır.⁹¹

Yargılamanın yenilenmesi talebinin kabul edilmesi halinde, yedi gün içinde talep hakkında diyeceklerini bildirmeleri için ilgili tarafa ve Cumhuriyet savcısına tebligat yapılır (CMK m.319/2).

2. Delillerin Toplanması

Yargılamanın yenilenmesi talebi kabul edildikten sonra yapılan yargılamada tüm eksikler giderilmelidir. Burada sadece talep eden tarafın ileri sürdüğü ve sunduklarıyla yetinilmemesi gerekmektedir. Ceza muhakemesinin maddi gerçeği araştırmak amacı yalnızca yerel mahkemeler ve olağan kanun yollarında değil, olağanüstü kanun yollarında da geçerlidir.⁹²

Yargılamanın yenilenmesini usul bakımından yerinde bulan mahkeme esas bakımından incelemeye geçer. Delillerin toplanması aşamasına geçilmesi için başvurunun kabule değer olduğuna karar verilmesi yeterlidir. Delillerin toplanmasına başlanması için başvurunun kabule değer olduğuna dair kararın kesinleşmesi gerekmediği gibi, başvurunun Cumhuriyet savcısı ve ilgili tarafa tebliğ edilmesinin bek-

⁹¹ Ünver/Hakeri, s.429. Yargıtay bir kararında yargılamanın yenilenmesi isteminde, önceki yargılamada görev yapan hakimin aynı işte görev alamayacağını belirttikten sonra, yargılamanın yenilenmesi talebinin kabule değer olup olmadığına ilişkin kararın aynı mahkemece ancak asıl kararı veren başkan ve üyeler dışındaki hakimlerden oluşturulan heyetçe verilmesi gerektiğini, asıl kararı veren heyette görev alan hakimin yargılamanın yenilenmesi istemi hakkında karar veren heyette de görev almasının usul ve yasaya aykırı olduğunu ifade etmiştir. Yarg.1.CD.13.01.2010,1007/4. Aynı yönde Yarg.10.CD.25.02.2008, 409/2890; Yarg.1.CD.27.04.2011, 3298/2610 (www.kazancı.com.tr).

⁹² Ünver/Hakeri, s.431. AİHM'nin saptadığı ihlallerin sonuçlarını etkin biçimde ortadan kaldıracak, yeni bir adil yargılamanın yapılması amacıyla yargılamanın yenilenmesi istemi yerinde görülerek duruşma açılıp gerçekleştirilen yeni yargılama sonunda toplanan deliller karar yerinde tartışılıp suçun ne şekilde işlendiği açıklanmalı, mevcut deliller irdelenmeli, delillerle sonuç arasında bağ kurulmalı bir başka deyişle bu delillerle neden bu sonuca varıldığı anlatılmalı, suçun nitelendirilmesi yapılarak yenilenen yargılamanın daha önce yapılıp bitirilen yargılama sonucunda ulaşılan sonuçları değiştirecek bir yenilik getirip getirmediği duraksamaya yer vermeyecek biçimde açıkça gösterilmelidir. Yarg.9.CD.01.03.2007, 5836/1735 Karar için bkz. Ali Parlar/Muzaffer Hatipoğlu, 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Yorumu, Ankara, 2008, s.2145-2146.

lenmesi de gerekli değildir.⁹³ Mahkeme delillerin toplanması için bir naip hakimi veya istinabe olunan mahkemeyi görevlendirebileceği gibi, kendisi de bu hususları yerine getirebilir (CMK m.320/1). Delillerin mahkemece veya naip hakim ya da istinabe olunan hakim tarafından toplanması sırasında, soruşturmaya ilişkin hükümler uygulanır (CMK m.320/2).

Bu aşamada sadece iddia edilen yargılamanın yenilenmesi nedenlerinin oluşup oluşmadığına dair muhtemel deliller toplanabilir. Yenileme nedeniyle bağlantısı olmayan delilleri mahkeme araştıramaz. Buna karşılık mahkeme yenileme başvurusunda bulunan kişinin yargılamanın yenilenmesi sebebi olduğunu iddia ettiği delillerle bağlı değildir. Mahkeme başvuruda belirtilen deliller dışındaki delilleri de re'sen araştırabilir.⁹⁴

Delillerin toplanması bittikten sonra Cumhuriyet savcısı ve hakkında hüküm kurulmuş olan kişiden yedi günlük süre içinde görüş ve düşüncelerini bildirmeleri istenir (CMK m.320/3).

3. Yargılamanın Yenilenmesi Talebinin Reddi veya Kabulü Kararı

Yargılamanın yenilenmesi isteminin reddi kararı, talepte ileri sürülen iddialar yeteri derecede doğrulanmazsa (şüphenin kuvvetlenmemesi sebebiyle) ve sahte belgenin, tanığın yalan beyanının ya da bilirkişinin gerçeğe aykırı mütalaasının önceki hükme etkisinin olmadığına anlaşılması üzerine verilmektedir (CMK m.321/1).⁹⁵ Belirtilen sebeplerin varlığı durumunda yargılamanın yenilenmesi talebi esassız olması sebebiyle duruşma yapılmaksızın reddedilir. Söz konusu ret yargılamanın yenilenmesi istemini kabule değer bulunmasından sonraki aşamada gerçekleşmektedir. Burada yargılamanın yenilenmesi talebi kabule değer bulunmuştur ancak yapılan inceleme sonunda yeterli veya inandırıcı delilin ileri sürülmediği saptanmıştır.⁹⁶

CMK m.321'e göre, sahte belge, gerçek dışı tanıklık ya da bilirkişilik nedeniyle lehe yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulduğunda bu hallerin hükmü etkileyip etkilemediğinin araştırılması gerekmektedir. Yasa'da belirtilen tüm lehe yargılamanın yenilenmesi nedenlerinin hükme etkili olma ihtimali aranmalıdır. Sebep ile hüküm arasında sebep-sonuç ilişkisinin aranması gerektiğinden, aynı şekilde aleyhe yenileme nedenleri de hükme etkili olma ihtimalinin varlığı halinde, yenileme sebebi olabilecektir.⁹⁷

⁹³ Özgen, s.137.

⁹⁴ Özgen, s.137,139; Önder, Muhakemenin İadesine Ait Bazı Meseleler, s.54-55; Erem, s.37.

⁹⁵ Öğretide Centel ve Zafer, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin önüne gelen başvurularda, Sözleşme ile eki Protokoller'i ne aykırılığı tespit ettiğini, ancak belirlediği aykırılığın hükmü etkisinin olup olmadığı konusunda bir tespit yapmadığını, bu tespitin yargılamanın yenilenmesi talebini inceleyen ilk derece mahkemesi tarafından yapılacağını, bu sebeple Sözleşme ile eki Protokoller'i ne her aykırılığın hükmü etkilemeyebileceğini belirtmektedirler. Centel/Zafer, s.779.

⁹⁶ Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe, s.811.

⁹⁷ Centel/Zafer, s.779; Ünver/Hakeri, s.432.

Yargılamanın yenilenmesi talebinin reddedilmesinden sonra yeni delillerle tekrar yargılamanın yenilenmesi talep edilebilir.

Yargılamanın yenilenmesi talebinin reddedilmemesi halinde mahkeme yargılamanın yenilenmesine ve duruşma açılmasına karar verir. Öğretide bu noktada “şüpheden sanık yararlanır” prensibinin kullanılmayacağını, burada “şüpheden kesin hüküm faydalanır (in dubio pro res judicata) kuralının” geçerli olduğu ifade edilmektedir.⁹⁸ Bu görüşe göre, mahkeme tarafından yargılamanın yenilenmesi nedeninin olduğu konusunda kesin bir kanaate ulaşılmadığı takdirde, kesin hükmün olumsuz etkisi tercih edilerek başvurunun esassız olması nedeniyle reddine karar verilmelidir.⁹⁹

Gerek yargılamanın yenilenmesi talebinin reddi gerekse kabulü kararına karşı CMK m.321/3 uyarınca itiraz yoluna başvurulabilir.

Mahkeme tarafından talebin kabul edildiği tarihten itibaren fiile ilişkin zamanaşımı süresi yeniden işlemeye başlar (TCK m.66/5).¹⁰⁰

4. Yargılamanın Yenilenmesi Talebinin İncelenmesi ve Hüküm

a. Yenilenme isteminin duruşmalı incelenmesi ve duruşma sonunda verilecek hüküm

Yargılamanın yenilenmesi kural olarak duruşma yapılması suretiyle olur. Yargılamanın yenilenmesi durumunda yapılacak duruşmanın usulüne ilişkin Yasa'da açık bir hüküm yoktur. Bu duruşma önceki duruşmanın devamı niteliğinde olmadığından, duruşmayla ilgili olarak Yasa'daki hükümlerin tümü burada da uygulanmalıdır.¹⁰¹

Yeniden yapılan duruşma sonunda mahkeme, ya önceki hükmü onaylar ya da hükmü iptal ederek dava hakkında yeniden hüküm verebilir (CMK m.323/1).

Mahkeme önceki hükmün onaylanmasına karar verirse burada aslında yargılamanın yenilenmesi davasını reddettiği yönünde bir karar vermektedir.¹⁰² Yürürlükten kalkan 1412 sayılı CMUK m.342'ye göre haksız çıkan ve yenileme davasını kötü niyetle açtığını anladığı hükümlünün davasını reddederken mahkeme tarafından hükümlüye bir de ağır para cezası verilmesine hükmedilmesi öngörülmüştü. Ceza Muhakemesi Kanunu yargılamanın yenilenmesi davasının reddedilmesi halinde hükümlüye yaptırım uygulanmasını kanaatimizce isabetli olarak kabul etme-

⁹⁸ Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, s.1803, 1815.

⁹⁹ Özgen, s.142-143.

¹⁰⁰ Centel/Zafer, s.779.

¹⁰¹ Centel/Zafer, s.780; Erem, s.39; Özgen, s.158; Önder, Muhakemenin İadesine Ait Bazı Meseleler, s.65. Aynı yönde YCGK, 05.11.1990, 8/220-258; Yarg.2.CD.13.12.2006,8359/20207; Yarg.5.CD.12.02.1991, 5524/594; Yarg.5.CD.02.02.1978, 426/278 (www.kazancı.com.tr).

¹⁰² Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, s.1818; Toroslu/Feyzioğlu, s.378.

miştir. Bir hakkın kullanılması hiçbir şekilde yaptırıma tabi tutulmamalıdır.¹⁰³ Bu değişiklik cezaya maruz kalma endişesiyle hükümlünün yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurmadan çekinmesi ihtimalini bertaraf ettiği için olumludur.

Yargılamanın yenilenmesine karar verildikten sonra yargılama yenilediğinde mahkeme bu safhada yenileme sebepleriyle bağlı değildir. Önceki hüküm henüz kalkmamış olsa da, önceki hükmün kalkıp kalkmamasına karar vermek için yeni bir yargılama yapılmasına karar verilmiş olduğundan, ilk defa yargılama yapılıyor mu gibi hareket edilecektir.¹⁰⁴ Öte yandan mahkeme yargılamanın yenilenmesi başvurusunda ileri sürülen neden ve delillerle bağlı olmadığından gerek gördüğü tüm konularda delil araştırmasına da girişebilmektedir.¹⁰⁵ Yargılamanın yenilenmesi talebinin kabul edilmesi yargılamanın yeniden yapılacağı anlamına gelmektedir. Buna karşılık, yeni ileri sürülen delillere rağmen, yargılamanın yenilenmesi talebine konu önceki hükmün onanarak aynı hükmün tekrar verilmesi mümkündür.¹⁰⁶

Aleyhe değiştirme yasağı (reformatio in peius) uyarınca yargılamanın yenilenmesi istemi, hükümlünün lehine yapılmışsa, yeniden verilen hüküm önceki hükümle belirlenmiş cezadan daha ağır bir cezayı içeremez (CMK m.323/2).

Yargılamanın yenilenmesi davasının sonunda verilen yeni hüküm beraat kararı ise, aleyhe yargılamanın yenilenmesi başvurusunda bulunulan hükme dayanılarak alınan para cezalarının iadesine karar verilir. Ayrıca önceki hükümde verilen müsadere kararı da kaldırılır.¹⁰⁷

Yargılamanın yenilenmesi yoluna başvuran taraf, bu başvurusunu geri almasından veya başvurunun reddolunmasından ileri gelen giderleri öder. Yargılamanın yenilenmesi yoluna başvuran Cumhuriyet savcısı ise, sanığın ödemek zorunda bulunduğu giderler Devlet Hazinesine yükletilir. Yargılamanın yenilenmesi yoluna başvuranın istemi kısmen kabul olunmuş ise, mahkeme uygun gördüğü şekilde giderleri bölüştürür (CMK m.330/1,2).

Yargılamanın yenilenmesi sonucunda verilen mahkumiyet hükmü ya da önceki hükümde değişiklik yapan tüm hüküm ve kararlar Adli Sicile işlenir (Adli Sicil K.m.4/2).

b. Yenilenme isteminin duruşma yapılmaksızın incelenmesi ve karar

Yargılamanın yenilenmesine ve duruşma açılmasına karar verilmiş olsa bile, istisnai bazı durumlarda yenileme istemi duruşma yapılmadan da incelenebilir. Hükümlü ölmüşse mahkeme yeniden duruşma yapmaksızın gerekli delilleri topladık-

¹⁰³ Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe, s.813.

¹⁰⁴ Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, s.1817; Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe, s.813.

¹⁰⁵ Özgen, s.157.

¹⁰⁶ Ünver/Hakeri, s.433.

¹⁰⁷ Erem, s.43.

tan sonra hükümlünün beraatine veya yargılamanın yenilenmesi isteminin reddine karar verir (CMK m.322/1). Bunun dışındaki durumlarda da mahkeme bu hususta yeterli delil olması halinde, Cumhuriyet savcısının görüşünü aldıktan sonra, duruşma yapmaksızın hükümlünün derhal beraatine karar verir. Mahkeme beraat kararı ile birlikte önceki hükmün ortadan kaldırılmasına da karar verir (CMK m.322/2,3).

Yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunan kimse isterse, gideri Devlet Hazinesine ait olmak üzere önceki hükmün iptaline ilişkin karar Resmi Gazete ile ilan olunacağı gibi mahkemenin takdirine göre diğer gazetelerle de ilan edilebilir (CMK m.322/4). Beraatle neticelenen kararın ilanı suretiyle, hatalı mahkumiyet hükmünden sanığın görmüş olduğu zararın bir nebze manevi olarak tamiri amaçlanmaktadır.¹⁰⁸

c. Kanun yolları

Yargılamanın yenilenmesi duruşması sonucunda verilen son kararlara karşı temyiz ve istinaf yoluna başvurulabilir.¹⁰⁹ Öğretide yargılamanın yenilenmesi davasında verilen onama kararlarının kesin olduğu, ancak önceki hükmün iptal edildiği hallerde yeniden kurulan hükme karşı temyiz kanun yoluna başvurulabileceği yönündeki görüşe biz de katılmaktayız.¹¹⁰

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve eki Protokolleri'ndeki ilkeler yargılamanın her aşamasında başvurulabilecek ilkeler olduğu için yargılamanın yenilenmesi sürecinde de Sözleşme'ye veya eki Protokolleri'ne aykırılık iddiasıyla yeniden Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvurulabilir.¹¹¹

Hükmün kesinleşmesi ve şartların oluşması halinde tekrar yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilmesi mümkündür.

XI- YARGILANMANIN YENİLENMESİ SONUCUNDA VERİLEN BERAAT VEYA CEZA VERİLMESİNE YER OLMADIĞI KARARININ ETKİSİ: TAZMİNAT

Yargılamanın yenilenmesi sonucunda beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı kararının verilmesi halinde, önceki mahkumiyet kararının tamamen veya kısmen

¹⁰⁸ Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, s.1818; Cumhur Şahin/Neslihan Göktürk, Ceza Muhakemesi Hukuku II, Ankara, 2012, s.241.

¹⁰⁹ Öğretide ayırım yapılmadan yargılamanın yenilenmesi davası sonunda verilen onama kararı veya önceki hükmün iptal edilmesi kararlarının her ikisine karşı da temyiz yoluna gidilebileceği ifade edilmiştir. Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, s.1819; Öztürk/Tezcan/Erdem/Sırma/Kırıt/Özaydın/Akcan/Erdem, s.678; Ünver/Hakeri, s.433.

¹¹⁰ Centel/Zafer, s.781. Yargıtay da yargılamanın yenilenmesi talebinin kabule değer olmadığı noktasından reddine dair karara karşı CMUK 340. maddesinde yapılan itiraz üzerine verilen red kararının kesin olup temyizen incelenmesinin mümkün olmadığı görüşündedir. Yarg.1.CD.08.07.1999, 2506/2617 (www.kazancı.com.tr).

¹¹¹ Centel/Zafer, s.781.

infaz edilmesi dolayısıyla kişinin uğradığı maddi ve manevi zararlar Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141 ila 144 üncü maddeleri hükümlerine göre tazmin edilir (CMK m.323/3).

SONUÇ

Yargılamanın yenilenmesi kesin hükümler açısından başvurulabilen olağanüstü bir kanun yoludur. Yargılamanın yenilenmesi kanun yolu, mahkemenin vermiş olduğu kesinleşmiş hükümlerin adli hata içermesi durumunda sanık ya da hükümlü hakkında yeniden yargılama yapılarak adalet sistemine olan güvenin korunmasına katkı sağladığı gibi, toplumsal barışa da hizmet etmektedir. Mahkemelerce verilen kesin hükümlerindeki adli hataların düzeltilmesine imkân tanıyan yargılamanın yenilenmesi yoluyla, Ceza Muhakemesi Hukuku'nun amacı olan şüpheli ve sanığın haklarına saygılı bir biçimde maddi gerçeğe ulaşmak da mümkün olmaktadır.

Yargılamanın yenilenmesi “non bis in idem ilkesinin” (bir eylemden bir kez yargılanma yani aynı suçtan dolayı iki kez yargılanamama ilkesinin) istisnasını oluşturmaktadır.

Yargılamanın yenilemesi muhakemesi, kesinleşmiş hükümdeki adli hataların giderilmesi amacıyla Yasa'da sınırlı sayıda sayılan yenileme nedenlerine dayanılarak kural olarak hükmü veren mahkemeye başvurulması suretiyle başlar. Başvurunun kabule değer olduğuna karar verilmesiyle ilgili mahkeme tarafından yargılamanın yenilenmesi başvurusu esas açısından incelenmeye başlanır. Bu aşamadan sonra iddia edilen yenileme nedenlerinin tespit edilmesi halinde yargılama yeniden yapılarak ya adli hata içerdiği iddia olunan hükmün hatalı olmadığı mahkeme tarafından saptanarak önceki hüküm onaylanır ya da adli hata içeren önceki hüküm iptal edilerek dava hakkında yeniden hüküm verilir. Böylelikle mahkemelerin kesinleşmiş kararlarında barındırdıkları adli hatalar giderilerek halkın adalete olan güveninin sarsılmasının önlenmesi de mümkün olabilmektedir.

Yargılamanın yenilenmesi kanun yolu CMK'da ayrıntılı olarak düzenlenmiş olmasına rağmen, hatalı hükümler ve eksik düzenlemeler içeren Yasa'nın mevcut hali aşağıda belirttiğimiz sebeplerle eleştiriye açıktır.

Tanık beyanının veya bilirkişi raporunun gerçeğe aykırı olduğunun anlaşılması halinin CMUK'ta olduğu gibi hem aleyhe hem de lehe yargılamanın yenilenmesi nedeni olarak değil de CMK'da sadece lehe yargılamanın yenilenmesi nedenleri arasında düzenlenmesi yerinde olmamıştır. Mevcut yasal durum karşısında sanığın tanığı tehdit ettiğinin ya da bilirkişiye rüşvet verdiğinin anlaşılması halinde dahi aleyhe yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilemeyecek olması adaletsiz sonuçlar doğuracak niteliktedir. Bu sebeple, Yasa'da yapılacak bir değişiklikle tanık beyanının veya bilirkişi raporunun gerçeğe aykırı olduğunun anlaşılmasının aleyhe yargılamanın yenilenmesi nedenleri arasına alınması gerekmektedir.

Yemin verilerek dinlenmiş olan bir tanık veya bilirkişinin hükmü etkileyecek biçimde hükümlü aleyhine kasıt veya ihmali ile gerçek dışı tanıklıkta bulunduğu veya oy verdiğinin anlaşılması CMK m.311'de hükümlü lehine yargılamanın yenilenmesi nedenleri arasında sayılmaktadır. Yeminsiz dinlenen tanıkların da verdikleri ifadelerle hükmü etkileyebilecek adli hatalara sebebiyet vermeleri mümkün olduğundan ilgili Yasa maddesinden "yemin verilerek dinlenmiş" ifadesinin çıkarılmasının hakkaniyete daha uygun sonuçlar sağlayacağı düşüncesindeyiz. Her ne kadar Ceza Muhakemesi Hukuku'nda kıyas yapmak mümkün olsa da tercümanların da tanık ve bilirkişilerle birlikte bu hükümde yer aldığına açıkça Yasa'da düzenlenmesiyle farklı uygulamaların da önüne geçilebilecektir. Bu madde açısından aranan, tanık veya bilirkişinin kast veya ihmali olmasa da, belirtilen kişilerin gerçek dışı beyanları sebebiyle adli hatanın giderilmesi ihtiyacıdır. Bu nedenle, burada ifade edilen "kast ve ihmali" Yasa metninden çıkartılması gerektiği kanısındayız.

CMK m.311/1-d'deki yargılamanın lehe yenilenme nedenleri arasında yer alan ceza hükmünün hukuk mahkemesince verilen hükmü dayandırmış olup da bu hükmün kesinleşmiş diğer bir hüküm ile ortadan kaldırılmış olmasına yönelik düzenleme eksiktir. Nitekim ceza mahkemesi hükmü askeri mahkeme ya da idare mahkemesi hükümlerine de dayanabileceğinden mevcut düzenleme, hukuk mahkemesi dışında diğer mahkemelerin verdiği hükmün kaldırması durumuna da uyumlu olacak şekilde değiştirilmelidir.

Ceza hükmünün, AİHS veya eki Protokoller'in ihlali suretiyle verildiğinin ve hükmün bu aykırılığa dayandığının, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin kesinleşmiş kararıyla tespit edilmiş olması yargılamanın lehe yenilenme nedenlerinden bir diğeridir. CMK m.311/de sadece 04.02.2003 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesini kesinleşmiş kararları ile, 04.02.2003 tarihinden sonra Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne yapılan başvurular üzerine verilen kararlar için yargılamanın lehe yenilenmesi nedenine dayanılabileceği yönündeki düzenleme Anayasa'nın 10.maddesinde yer alan eşitlik ilkesine aykırı olduğundan bu süre sınırlamasının kaldırılması yargılamanın yenilenmesi kurumunun amacına da uygun olacaktır.

Yargılamanın yenilenmesinin kabul edilemeyeceği hallerin yer aldığı CMK m.315'te "kanunun aynı maddesi" ifadesi yanıltıcı niteliktedir. Bu ifadenin "kanunun aynı hükmü" şeklinde değiştirilerek, böylelikle aynı madde içinde geçen iki bent ya da fıkranın farklı hüküm olarak değerlendirilebilmesine imkân tanınmalıdır.

Sanığın beraat ettikten sonra suçla ilgili olarak hakim önünde güvenilebilir nitelikte ikrarda bulunması yargılamanın aleyhe yenilenme nedenleri arasında yer almaktadır. Ancak Yasa'nın açık düzenlemesi karşısında sanığın hakim önündeki güvenilir nitelikteki ikrarı üzerine ceza verilmesine yer olmadığı kararına karşı yargılamanın aleyhe yenilenmesi yoluna gidilememektedir. Sadece beraat eden sanık

aleyhine değil, hakkında ceza verilmesine yer olmayan sanık aleyhine de yargılamanın yenilenmesi yoluna gitmeye imkân veren bir Yasa değişikliği yapılmalıdır.

Yargılamanın yenilenmesi kararıyla ilgili olarak itiraz yoluna başvurulacak haller arasında yargılamanın yenilenmesi başvurusu üzerine infazın geriye bırakılması veya durdurulması veyahut infazın geri bırakılmaması ya da durdurulmaması kararlarının yer almaması Yasa'daki bir diğer eksikliklerdir. Yasa'da yapılacak bir değişiklikle yargılamanın yenilenmesi başvurusunun değerlendirilmesi aşamasında infazın durdurulması ya da ertelenmesi kararlarına karşı itiraz yoluna başvurma olanağının tanınması oluşabilecek mağduriyetlerin giderilmesinde etkili olabilecektir.

Hükümlü ölmüşse mahkemenin yeniden duruşma yapmaksızın gerekli delilleri topladıktan sonra hükümlünün beraatine veya yargılamanın yenilenmesi isteminin reddine karar vereceğine ilişkin CMK m.322 hükmü ölen hükümlü hakkında ceza verilmesine yer olmadığı kararının verilmesi gerektiğinin anlaşılması halini de kapsayacak şekilde değiştirilmelidir. Nitekim ölen hükümlü hakkında beraat kararı verilmesi gerekirken mahkumiyet kararı verilmesine yol açan adli hatanın düzeltilmesi ihtiyacı, hükümlü hakkında ceza verilmesine yer olmadığı durumlarda da mevcuttur.

Yargılamanın yenilenmesi sonucunda önceki mahkumiyet kararının tamamen veya kısmen infaz edilmesi dolayısıyla kişinin uğradığı maddi ve manevi zararların tazmin edileceği yönündeki CMK m.323/3 hükmü kanaatimizce eksiktir. Madde kapsamında sayılan beraat eden veya ceza verilmesine yer olmayan hükümlüye ilave olarak cezası hak ettiğiinden fazla infaz edilen hükümlünün de maddi ve manevi zararları için tazminat isteme hakkı bulunmalıdır.

KAYNAKÇA

- CENTEL Nur/ZAFER Hamide, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 9. Bası, İstanbul, 2012.
- EREM Faruk , “Muhakemenin Yenilenmesi Hakkında Genel Bilgiler,” AÜHFİD, S.1-4, C.19, Ankara, 1962, ss.3-48.
- İLKİZ Fikret, “Anayasa Madde 90 ve Yargılamanın Yenilenmesi”, *Ceza Muhakemesi Kanununun 3 Yılı Teori ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar Sempozyumu*, Türk Ceza Hukuku Derneği Yayınları:11, İstanbul, 2009, ss.484-508.
- İNAN Kubilay, *Ceza Yargılaması Yasa Yolları*, Ankara, 2006.
- KANTAR Baha, *Ceza Muhakemesi Usulü I*, Ankara, 1957.
- KANTAR Baha, *Ceza Muhakemeleri Usulü Üçüncü Kitap Kanun Yolları*, Ankara, 1953.
- KARAKURT Ahu, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Muhakemenin Yenilenmesi*, Ankara, 2009.

- KAVAK Aydoğın Alper , “Ceza Muhakemesi Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi”, *Ceza Hukuku Dergisi*, Yıl:6, S:16, Ağustos 2011, ss.208-239.
- KUNTER Nurullah, “Olağüstü Kanun Yolunda Reform”, *İÜHFİM*, C.38, No:1-4, İstanbul, 1973, ss.163-175.
- KUNTER Nurullah/YENİSEY Feridun, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi*, 10. Bası, İstanbul, 1998.
- KUNTER Nurullah/YENİSEY Feridun/NUHOĞLU Ayşe, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi*, 18. Bası, İstanbul, 2010.
- ÖNDER Ayhan, “Ceza Muhakemeleri Usulü Hukukunda Muhakemenin İadesinde Müşterek Sebepler”, *İÜHFİM*, C.32, S.1, İstanbul 1966, ss.29-61.
- ÖNDER Ayhan, “Ceza Muhakemesi Usulü Hukukunda Yeni Vakalar ve Yeni Deliller Sebebiyle Muhakemenin İadesi”, *İÜHFİM*, C.31, No:1-4, İstanbul 1966, ss.55-78.
- ÖNDER Ayhan, “Muhakemenin İadesinde Reform”, *İÜHFİM*, C.38, No:1-4, İstanbul, 1973, ss.59-114.
- ÖNDER Ayhan, “Muhakemenin İadesine Ait Bazı Meseleler”, *İÜHFİM*, C.39, No:1-4, İstanbul, 1974, ss.17-75.
- ÖNER Hamdi, “Ceza Muhakemesinde Kazıyyei Muhakemenin İstisnaları I- Muhakemenin İadesi”, *Adalet Dergisi*, Y.38, S.1, 1947, ss.467-485.
- ÖZBEK Veli Özer/KANBUR Mehmet Nihat/DOĞAN Koray/BACAKSIZ Pınar/TEPE İlker, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 3. Baskı, Ankara, 2012.
- ÖZDEMİR, Yaşar Metin, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarının Ulusal Hukuk Düzenine Etkisi ve Yerine Getirilmesi”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2005.
- ÖZGEN Eralp, *Ceza Muhakemesinin Yenilenmesi*, Ankara, 1968.
- ÖZTÜRK Bahri/ERDEM Mustafa Ruhan/ÖZBEK Veli Özer, *Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara, 2002.
- ÖZTÜRK Bahri/TEZCAN Durmuş/ERDEM Mustafa Ruhan/SIRMA Özge/SAYGILAR KIRIT Yasemin/ÖZAYDIN Özlem/ALAN AKCAN Esra/ERDEM Efser, *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, 4. Baskı, Ankara, 2012.
- PARLAR Ali/HATİPOĞLU Muzaffer, 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Yorumu, Ankara, 2008.
- SOYASLAN Doğan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara, 2007.
- SURLU Mehmet Handan, *Hukuk ve Cezada Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Nedeniyle Yargılamanın Yenilenmesi (İade-i Muhakeme)*, Ankara, 2003.

- ŞAHBAZ İbrahim, “AİHM Kararı ve Yargılamanın Yenilenmesi-Yazılı Emir-Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının İtirazı”, *Ceza Muhakemesi Kanununun 3 Yılı Teori ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar Sempozyumu*, Türk Ceza Hukuku Derneği Yayınları:11, İstanbul, 2009, ss.416-483.
- ŞAHİN Cumhur/GÖKTÜRK Neslihan, *Ceza Muhakemesi Hukuku II*, Ankara, 2012.
- TALAS Serdar, “Ceza Yargılaması Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2004.
- TANER Tahir, *Ceza Muhakemeleri Usulü*, İstanbul, 1955.
- TOROSLU Nevzat/FEYZİOĞLU Metin, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara, 2006.
- TOSUN Öztekin, *Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri, C.2*, İstanbul, 1976.
- UYGUN Mehmet/SAVAŞ Vural/MOLLAMAHMUTOĞLU Sadık, *Ceza Genel Kurulu Kararları*, Ankara, 1991.
- ÜLKÜ M.Murat, “Türk Ceza Hukuku Yargılamasında Adli Hataların Tamir Yolu Olarak Muhakemenin İadesi”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1996.
- ÜNVER Naci, *Ceza Yargılamasında Yasa Yolları*, Ankara, 1995.
- ÜNVER M.Naci, *Ceza Yargılamasında Yasayolları ve Bireysel Başvuru Hakkı*, Ankara, 1998.
- ÜNVER Yener/HAKERİ Hakan, *Ceza Muhakemesi Hukuku, C. 2, 6. Baskı*, Ankara, 2012.
- YAŞAR Osman, *Son Değişikliklerle Gözden Geçirilmiş Yeni İçtihatlı Uygulamalı ve Yorumlu Ceza Muhakemesi Kanunu, III. Cilt*, Ankara, 2009.
- YENİSEY Feridun, *Uygulanan ve Olması Gereken Ceza Muhakemesi Hukuku Duruşma ve Kanun Yolları*, İstanbul, 1990.
- YURTCAN Erdener, *Ceza Yargılamasında Kesin Hüküm*, İstanbul, 1987.
- YURTCAN Erdener, *Ceza Yargılaması Hukuku*, İstanbul, 2002.
- YÜCE Turhan Tufan, *Türk-Alman Ceza Muhakemesi Hukukunda Kanun Yolları*, Ankara, 1967.

